

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΤΜΗΜΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΠΜΣ “ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ”**

**«ΦΟΡΕΙΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ
ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ
ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ
ΠΑΡΚΟΥ ΣΧΙΝΙΑ - ΜΑΡΑΘΩΝΑ»**

ΡΟΥΒΕΛΛΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΜ: 145/200821

**ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
Ν.Σ. ΜΑΡΓΑΡΗΣ Καθηγητής
Τμήμα Περιβάλλοντος Πανεπιστήμιο Αιγαίου**

Μυτιλήνη Οκτώβριος 2009

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Καθηγητή κ. Νικόλαο Μάργαρη καθώς και τον διδάκτορα κ. Αντώνιο Σηφάκη, για τις συμβουλές, τις υποδείξεις και την καθοδήγηση τους στην εκπόνηση της παρούσας πτυχιακής μελέτης.

Ακόμα οφείλω να ευχαριστήσω τον Αναπληρωτή Καθηγητή του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, κ. Κίμωνα Χατζημπίρο για την συνεργασία και τις υποδείξεις του.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	3
ΜΕΡΟΣ Α: ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΜΕΡΟΣ Β: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	8
2.1. Οι Προστατευόμενες περιοχές σε παγκόσμιο επίπεδο.	8
2.2. Οι προστατευόμενες περιοχές στην Ελλάδα – Ιστορία και νομικό πλαίσιο.	10
2.3. Η πολιτική διατήρησης στην Ελλάδα.	13
2.4. Η Διαχείριση των Εθνικών Πάρκων.	14
ΜΕΡΟΣ Γ: ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	16
3.1. ΕΘΝΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΣΧΙΝΙΑ – ΜΑΡΑΘΩΝΑ ΚΑΙ ΟΙ ΖΩΝΕΣ ΠΟΥ ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ	16
3.1.1. Γενικά.	16
3.1.2. Περιγραφή των ζωνών.	16
3.1.3. Συνθήκες δόμησης.	21
3.2. ΥΔΡΟΛΟΓΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ	22
3.3. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ	23
3.4. Ο ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΡΚΟΥ ΣΧΙΝΙΑ - ΜΑΡΑΘΩΝΑ	24
3.4.1. Γενικά.	24
3.4.2. Στόχοι του Φορέα.	24
3.4.3. Διοίκηση του Φορέα.	25
3.4.4. Οικονομικοί Πόροι.	27
ΜΕΡΟΣ Δ: ΜΕΘΟΔΟΣ	28
4.1. Γενικά.	28
4.2. Προσωπικές συνεντεύξεις.	28
4.3. Βιβλιογραφική ανασκόπηση.	29
4.4. Το πλαίσιο DPSIR.	29
ΜΕΡΟΣ Ε: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	30
5.1. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΑΡΚΟΥ	30
5.1.1. Βιολογικά Χαρακτηριστικά.	30
5.1.2. Τεχνικά Χαρακτηριστικά.	31

5.1.3. Διοικητικά Χαρακτηριστικά.	32
5.1.4. Κοινωνικά Χαρακτηριστικά.	34
5.2 ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΙΣ ΔΙΑΜΑΧΕΣ	35
5.2.1 Γενική Περιγραφή Αιτίων.	35
5.2.2. Ο Υγρότοπος.	36
5.2.3 Οι Τοπικές Ιδιοκτησίες και το έργο του ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ.	38
ΜΕΡΟΣ ΣΤ: ΣΥΖΗΤΗΣΗ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	42
6.1. Γενικά.	42
6.2. Οι προστατευόμενες περιοχές.	42
6.3. Οι Φορείς Διαχείρισης των Προστατευόμενων περιοχών.	43
6.4. Η περίπτωση του Εθνικού Πάρκου Σχινιά- Μαραθώνα.	44
6.5. Τα δικαιώματα της γης.	45
6.6. Η Κατάκλυση του υγροτόπου με νερό.	46
6.7. Η Συμμετοχή.	48
ΜΕΡΟΣ Ζ: ΠΕΡΙΛΗΨΗ	51
ΜΕΡΟΣ Η: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	53
ΔΙΕΘΝΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	53
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	57
ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	59
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ	59

ΜΕΡΟΣ Α: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι προσπάθειες για την αναχαίτιση της απώλειας της βιοποικιλότητας στην Ευρώπη εκφράστηκαν σε κοινοτικό επίπεδο με την έκδοση 2 σχετικών Οδηγιών: της Οδηγίας για τα Άγρια Πουλιά και αυτής για τους Οικοτόπους. Στα πλαίσια της τελευταίας, τα κράτη μέλη δεσμεύονται να παρουσιάσουν εθνικό κατάλογο με περιοχές ιδιαίτερου φυσικού ενδιαφέροντος. Οι περιοχές αυτές τελούν υπό ιδιαίτερο καθεστώς προστασίας, καθώς τα κράτη μέλη υποχρεώνονται να λάβουν ειδικά μέτρα, ώστε να διατηρήσουν τα σημαντικά οικολογικά χαρακτηριστικά τους. Σημειωτέον ότι σύμφωνα με τη Διεθνή Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης (IUCN) Προστατευόμενη Περιοχή είναι: «Μια χερσαία και/ή θαλάσσια περιοχή ειδικά αφιερωμένη στην προστασία και διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας και των φυσικών και σχετιζόμενων με αυτούς πολιτιστικών πόρων, για τη διαχείριση της οποίας υπάρχουν νομικά ή άλλα αποτελεσματικά μέσα».

Η Ελλάδα, ένα από τα κράτη μέλη με τη μεγαλύτερη βιοποικιλότητα στη Ευρώπη, απαρτίζεται από 239 Τόπους Κοινοτικού Ενδιαφέροντος (ΤΚΕ) και 163 Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ). Οι περιοχές αυτές παρουσιάζουν χωρική αλληλοεπικάλυψη. Συγκεκριμένα, 31 ΤΚΕ είναι απολύτως ταυτόσημοι με ΖΕΠ όσον αφορά στην έκταση και στη χωροθέτησή τους. Οι περιοχές αυτές, εξαιρουμένων των αλληλοεπικαλύψεων, καταλαμβάνουν έκταση περίπου 3.391.146 ha. Από αυτά τα 2.774.895 ha είναι χέρσος και τα 615.251 ha θαλάσσια έκταση. Δηλαδή, το χερσαίο τμήμα της έκτασης του Natura καταλαμβάνει το 21.0% της ελληνικής χέρσου, ενώ το θαλάσσιο το 5.5% των χωρικών υδάτων (Στοιχεία ΥΠΕΧΩΔΕ μέχρι 2007).

Τα τελευταία χρόνια- και ιδιαίτερα από το 2000 και μετά – ακολουθώντας την ευρωπαϊκή και την ελληνική νομοθεσία, γίνεται μια προσπάθεια εκ μέρους του αρμόδιου Υπουργείου (Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.), ώστε σε κάθε Προστατευόμενη Περιοχή (Π.Π.) να συσταθεί εξειδικευμένος Φορέας Διαχείρισης (Φ.Δ.) για την περιοχή αυτή. Μέχρι σήμερα έχουν συγκροτηθεί 27 Φορείς Διαχείρισης σε Προστατευόμενες Περιοχές σε όλη την Ελλάδα. Οι Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών είναι νεοσύστατοι οργανισμοί εποπτευόμενοι από το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. Ιδρύθηκαν, έπειτα από τεράστιες καθυστερήσεις και σοβαρές πιέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με στόχο τη διατήρηση, βιώσιμη διαχείριση και ανάδειξη οικολογικά σημαντικών προστατευόμενων περιοχών της ελληνικής όσο και της ευρωπαϊκής επικράτειας (Βώκου, 2007).

Ειδικότερα , όπως προβλέπεται από το άρθρο 21 του Ν. 1650/86 (ΦΕΚ Α'160) και τα άρθρα 15 – 17 του Ν. 2742/99 (ΦΕΚ Α'207) , ο Φορέας Διαχείρισης (Φ.Δ.) ορίζεται ως Νομικό

Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου που θα εποπτεύεται από το Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ και θα διοικείται από Διοικητικό Συμβούλιο (Δ.Σ.) αποτελούμενο από εκπροσώπους των συναρμόδιων Υπουργείων, της περιφερειακής Διοίκησης, της τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' & Β' βαθμού, κοινωνικών, επιστημονικών και παραγωγικών οργανώσεων που δραστηριοποιούνται στην οικεία προστατευόμενη περιοχή, από ειδικούς επιστήμονες καθώς και από εκπροσώπους μη κυβερνητικών περιβαλλοντικών οργανώσεων. Περαιτέρω, ο πρόεδρος του Δ.Σ. ορίζεται από τον Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ και είναι πρόσωπο με επιστημονικές γνώσεις και εμπειρία σε θέματα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος.

Με τα δεδομένα αυτά, μπορεί εύλογα να υποστηριχθεί ότι ένα σύστημα που προβλέπει διοικητικό έλεγχο της προστατευόμενης περιοχής από ένα Φορέα Διαχείρισης, αποτελεί τον βέλτιστο θεσμό προστασίας, ανάδειξης και βιώσιμης διαχείρισης της υπό προστασία περιοχής. Τούτο, καθώς με την οργανωτική δομή του ενθαρρύνει την αντιπροσωπευτικότητα καθώς και τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας, αμβλύνοντας, κατ' αυτόν τον τρόπο, τις συγκρούσεις συμφερόντων, που δημιουργούνται κατά την επιβολή των αναγκαίων μέτρων προστασίας (απαγόρευση χρήσεων, περιορισμός στη δόμηση, αύξηση των ελαχίστων ορίων κατάτμησης της γης ή οικοδομικής αρτιότητας) (Λύκος, 2005). Παράλληλα, η αρμοδιότητα της διαχείρισης έχει ως σημείο αναφοράς, πέραν των κρατικών υπηρεσιών (π.χ. Δασικής, Αρχαιολογικής), τους πραγματικούς χρήστες (stakeholders) των περιβαλλοντικών αγαθών, όπως είναι η Τοπική Αυτοδιοίκηση Α' & Β' βαθμού και οι χρήστες των φυσικών πόρων και περιβαλλοντικών αγαθών, οι οποίοι και θεσμικά πλέον εμπλέκονται με τη συμμετοχή τους στο Δ.Σ. του Φορέα Διαχείρισης.

Ουσιαστικά, ο θεσμικός ρόλος των Φορέων Διαχείρισης συνίσταται στο συντονισμό και στην οργάνωση μεταξύ επιστημονικών ινστιτούτων, κεντρικής Διοίκησης, ΟΤΑ και ιδιωτικών φορέων, με στόχο τη διαρκή ενημέρωση και τις συνεχείς διαβουλεύσεις με όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς για την επιτυχή υλοποίηση του Διαχειριστικού Σχεδίου της εκάστοτε προστατευόμενης περιοχής. Ένας τέτοιος φορέας, διακρινόμενος από ευελιξία και ταχύτητα στη λήψη των αποφάσεων (Λύκος, 2005), μπορεί με επιτυχία να συναιρεί - ακόμη και με τη δημιουργία «Προγραμματικών Συμβάσεων» - συγκρούσεις συμφερόντων και γραφειοκρατικές δυσχέρειες προερχόμενες από την επικάλυψη αρμοδιοτήτων και τις συγκρουόμενες εκτιμήσεις των υπηρεσιών της κρατικής Διοίκησης, καθώς και από το χαμηλό βαθμό συνεργασίας που - ενίοτε - χαρακτηρίζει τους όμορους Δήμους της περιοχής.

Συμπερασματικά, μπορεί να ειπωθεί ότι τα αναφερόμενα προβλήματα δεν οφείλονται στο θεσμικό - νομικό πλαίσιο των Φορέων Διαχείρισης, το οποίο παρίσταται αρκούτως επαρκές, όσο στη σχετική γραφειοκρατία, και κυρίως στην κωλυσιοεργία που παρατηρείται ως προς την

έκδοση των αντίστοιχων Προεδρικών Διαταγμάτων για τη χωροθέτηση και οριοθέτηση μιας Προστατευόμενης Περιοχής , με συνέπεια τελικά να καθίσταται αδύνατη η δράση του Φορέα Διαχείρισης.

ΜΕΡΟΣ Β: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

2.1. Οι Προστατευόμενες περιοχές σε παγκόσμιο επίπεδο.

Οι προστατευόμενες περιοχές καλύπτουν το 12% της ηπειρωτικής επιφάνειας της Γης (Chape *et al.*, 2005). Κατά τη περιγραφή της χωρικής κατανομής των προστατευομένων περιοχών σε παγκόσμιο επίπεδο, το σημαντικότερο ρόλο φαίνεται να έχει ο αριθμός των ενδημικών ειδών, ακολουθούμενος από τον αριθμό των απειλούμενων ειδών σε σπουδαιότητα (Loucks *et al.*, 2008). Η αφθονία των ειδών και η κατανάλωση των φυσικών αποθεμάτων είναι μέτριας σπουδαιότητας, ενώ το δυναμικό γεωργικής παραγωγής είχε μικρό ρόλο στην περιγραφή (Loucks *et al.*, 2008). Συνεπώς παρατηρείται το φαινόμενο, το υπάρχον δίκτυο προστατευομένων περιοχών σε παγκόσμια κλίμακα, να είναι περισσότερο συνδεδεμένο με τη βιοποικιλότητα παρά με τα φυσικά αποθέματα ή την γεωργία. Υπενθυμίζεται όμως ότι η δημιουργία προστατευομένων περιοχών είναι κατεξοχήν μια πολιτική διαδικασία, όπου η διατήρηση της βιοποικιλότητας σπάνια ήταν ο πρωταρχικός υποκινητής της (Loucks *et al.*, 2008).

Σύμφωνα με την IUCN (Dudley, 2008) οι προστατευόμενες περιοχές κατατάσσονται σε 7 κατηγορίες:

Ia: Αυστηρά φυσική επιφυλασσομένη περιοχή (Strict nature reserve): είναι αυστηρά προστατευόμενες περιοχές, διαχωρισμένες για την προστασία της βιοποικιλότητας και ακόμα πιθανά γεωλογικά/γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά, όπου η ανθρώπινη επίσκεψη, χρήση και επιδράσεις είναι αυστηρά ελεγχόμενα και περιορισμένα ώστε να διασφαλιστεί η προστασία των διατηρητέων χαρακτηριστικών. Τέτοιες προστατευόμενες περιοχές μπορούν να χρησιμεύσουν σαν απαραίτητες περιοχές αναφοράς για επιστημονική έρευνα και παρακολούθηση.

Ib: Περιοχή αγριότοπου (Wilderness area): προστατευόμενες περιοχές που είναι συνήθως μεγάλες ατροποποίητες ή ελαφρώς τροποποιημένες, διατηρώντας τον φυσικό τους χαρακτήρα και επιρροή, χωρίς μόνιμη ή σημαντική ανθρώπινη κατοικία, που προστατεύονται και διαχειρίζονται ώστε να διατηρούν την φυσική τους κατάσταση.

II: Εθνικό Πάρκο (National Park): οι προστατευόμενες περιοχές είναι μεγάλες φυσικές ή σχεδόν φυσικές περιοχές, διαχωρισμένες για να προστατευτούν ευρείας κλίμακας οικολογικές διαδικασίες, μαζί με τα είδη και τα χαρακτηριστικά οικοσυστήματα της περιοχής, που επίσης παρέχουν μια βάση για περιβαλλοντικά και πολιτιστικά συμβατές ευκαιρίες πνευματικές, επιστημονικές, εκπαιδευτικές, ψυχαγωγικές και επισκεψιμότητας.

III: Εθνικό μνημείο ή χαρακτηριστικό (Natural monument or feature): προστατευόμενες περιοχές που διαχωρίζονται για να προστατέψουν ένα συγκεκριμένο φυσικό μνημείο, που

μπορεί να είναι μία γεωμορφή, θαλάσσιο όρος, υποθαλάσσιο σπήλαιο, γεωλογικό χαρακτηριστικό όπως μια σπηλιά ή ακόμα κι ένα ζωντανό χαρακτηριστικό όπως ένα αρχαίο άλσος. Γενικά είναι αρκετά μικρές προστατευόμενες περιοχές και συχνά έχουν υψηλή αξία επισκεψιμότητας.

IV: Διαχειριστική περιοχή οικοτόπου/είδους (Habitat/species management area): προστατευόμενες περιοχές στοχεύουν να προστατέψουν συγκεκριμένα είδη ή οικοτόπους και αυτή η προτεραιότητα αντανakλάται στη διαχείριση. Πολλές προστατευόμενες περιοχές της κατηγορίας IV θα χρειαστούν τακτικές, ενεργές παρεμβάσεις για να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις συγκεκριμένων ειδών ή για να διατηρήσουν οικοτόπους, αλλά αυτό δεν είναι απαραίτητο για την κατηγορία.

V: Προστατευόμενο τοπίο/θαλάσσιο τοπίο (Protected landscape/seascape): Μια προστατευόμενη περιοχή όπου η αλληλεπίδραση των ανθρώπων και της φύσης μετά από κάποιο χρονικό διάστημα, έχει δημιουργήσει μια περιοχή με ξεχωριστό χαρακτήρα με σημαντική οικολογική, βιολογική, πολιτιστική και φυσική (του τοπίου) αξία: και όπου η διαφύλαξη της ακεραιότητας αυτής της αλληλεπίδρασης είναι ζωτικής σημασίας για την προστασία και διατήρηση της περιοχής και της σχετικής διατήρησης της φύσης και άλλων αξιών.

VI: Προστατευόμενη περιοχή με βιώσιμη χρήση των φυσικών πόρων (Protected area with sustainable use of natural resources): οι προστατευόμενες περιοχές διατηρούν οικοσυστήματα και οικοτόπους, μαζί με τις σχετικές πολιτιστικές αξίες και τα παραδοσιακά συστήματα διαχείρισης φυσικών πόρων. Είναι γενικά μεγάλες, με το μεγαλύτερο μέρος της περιοχής σε φυσική κατάσταση, όπου ένα ποσοστό είναι κάτω από βιώσιμη διαχείριση φυσικών πόρων και όπου χαμηλής έντασης, μη βιομηχανικής χρήσης των φυσικών πόρων συμβατή με τη διατήρηση της φύσης αντιμετωπίζεται σαν ένας από τους κύριους στόχους της περιοχής.

Παρατηρείται ότι οι κατηγορίες τείνουν από την πλέον φυσική κατάσταση (Ia) στην πιο τροποποιημένη από τον άνθρωπο (VI) (Dudley, 2008).

Οι προστατευόμενες περιοχές αποτελούν ένα αποτελεσματικό εργαλείο για μείωση της αλλαγής των χρήσεων γης, που επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό φαινόμενα όπως την απώλεια της βιοποικιλότητας (Dale *et al.* 1994), την υποβάθμιση της γης (Islam and Weil, 2000), τις τοπικές κλιματικές αλλαγές (Chase *et al.*, 2000), την παγκόσμια κλιματική αλλαγή (Houghton *et al.*, 1999) και την απώλεια των υπηρεσιών των οικοσυστημάτων (Vitousek *et al.*, 1997).

2.2. Οι προστατευόμενες περιοχές στην Ελλάδα – Ιστορία και νομικό πλαίσιο.

Η δημιουργία εθνικών πάρκων είναι πλέον το πιο δημοφιλές μέσο, παγκόσμια, για τη διατήρηση ενός φυσικού οικοσυστήματος και / ή της σχετικής πολιτιστικής κληρονομιάς για ένα ευρύ φάσμα ανθρώπινων δραστηριοτήτων (Papageorgiou and Kassioumis, 2005). Η ιδέα του εθνικού πάρκου αποδίδεται συχνά τον Αμερικάνο-Ινδιάνο ζωγράφο George Catlin ο οποίος έγραψε το 1832 στο Fort Pierre στη Νότια Ντακότα των Η.Π.Α. για την ανάγκη δημιουργίας «ενός πάρκου του έθνους, που θα περιέχει άνθρωπο και ζώο, σε όλη την φρεσκάδα της φυσικής ομορφιάς» (Catlin, 1851). Αργότερα, το 1874, ο George Perkins Marsh είπε ότι «είναι επιθυμητό κάποια μεγάλη και εύκολα προσβάσιμη περιοχή αμερικανικού εδάφους να παραμείνει, όσο το δυνατόν περισσότερο, στην πρωτόγονη κατάστασή της, αποτελώντας ταυτόχρονα ένα μουσείο για την εκπαίδευση των μαθητών, ένα κήπο για την ψυχαγωγία του εραστή της φύσης και ένα άσυλο όπου τα ιθαγενή δέντρα, φυτά και ζώα θα μπορούν να κατοικούν και να διαιωνίζονται το είδος τους» (Marsh, 1874).

Στην Ελλάδα, τις περασμένες δεκαετίες ο σχεδιασμός για τα εθνικά πάρκα έχει βασιστεί σε αποφάσεις που πάρθηκαν από την κρατική εξουσία, η οποία ήταν υπεύθυνη να κάνει δημόσιες επιλογές για την κοινωνία. Όμως σε αυτό το πλαίσιο λήψης αποφάσεων δεν λαμβάνονταν υπόψη οι ανάγκες και τα συμφέροντα που εκφράζονται από τους χρήστες, την τοπική κοινωνία ή τους κοινωνικούς εταίρους που εμπλέκονται (Papageorgiou and Kassioumis, 2005). Σε πολλές χώρες διαφωνίες και διαμάχες ακολουθούσαν τη δημόσια διαχειριζόμενη άγρια φύση από όταν τέτοιες περιοχές οριοθετήθηκαν (Moore and Lee, 1999). Η IUCN προώθησε πιο ευέλικτες προσεγγίσεις στη διαχείριση προστατευόμενων περιοχών (McNeely *et al.*, 1994). Η συνεργασία μεταξύ τοπικών κοινωνιών και αρχών στην από κοινού διαχείριση περιοχών υψηλής διατηρητικής αξίας είναι στο επίκεντρο σε πολλές αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες (Beltran, 2000). Σε ορισμένες περιπτώσεις, προστατευόμενες περιοχές διαχειρίζονται από μη κυβερνητικούς οργανισμούς (Schneider and Burnett, 2000).

Η έλλειψη της σχετικής συμμετοχής από τις ενδιαφερόμενες πλευρές στη διαμόρφωση αποφάσεων στην Ελλάδα, έχει οδηγήσει σε φόβο και έλλειψη εμπιστοσύνης από τις ντόπιες κοινότητες και συχνά δημιούργησε διαμάχες μεταξύ οπαδών της αναψυχής, τοπικών ομάδων και διαχειριστικών αρχών (Papageorgiou, 1996).

Τα εθνικά πάρκα στην Ελλάδα εμφανίζονται στην ελληνική νομοθεσία το 1937 στο νόμο 857, που ορίζει τα πάρκα ως «κυρίως δασικές περιοχές ειδικού ενδιαφέροντος συντήρησης όσον αφορά τη χλωρίδα και πανίδα, γεωμορφολογία, υπέδαφος, ατμόσφαιρα, υδατικό περιβάλλον και γενικά το φυσικό περιβάλλον τους» (Kassioumis, 1990). Η νομοθεσία προτείνει τον χαρακτηρισμό εκτενών ορεινών, κυρίως δασικών περιοχών σαν εθνικά πάρκα,

που στο καθένα ορίζεται περιοχή του πυρήνα του πάρκου όχι μικρότερη από 30000 στρέμματα και με προστατευτική ζώνη γύρω από αυτόν 40000 στρεμμάτων, και οδήγησε στη δημιουργία 5 πάρκων μεταξύ 1937 και 1962, που περιλαμβάνουν συνολικά έκταση 186000 στρεμμάτων. Ο νόμος εισήγαγε ακόμα προσεκτική διαχείριση, συμπεριλαμβανομένου και της ιδέας ότι οι περιοχές στον πυρήνα της περιοχής έπρεπε να διατηρηθούν σε φυσική κατάσταση (Papageorgiou and Kassioumis, 2005). Έτσι το κυρίαρχο χαρακτηριστικό των εθνικών πάρκων στη Ελλάδα ήταν κυρίως η αλληλεπίδραση καθαρά φυσικών διαδικασιών. Με το νόμο αυτό ιδρύεται και μια «Ειδική Περιφερειακή Δασική Αρχή Εθνικών Πάρκων», μία αυτόνομη αρχή για κάθε πάρκο, με αρμοδιότητες να διαχειρίζεται περιοχές διατήρησης, να προστατεύει ιδιαίτερα πολύτιμα ή ευαίσθητα χαρακτηριστικά και σημαντικές τοποθεσίες αναψυχής (Kassioumis 1994). Όμως η αρχή αυτή δε συστάθηκε ποτέ στη πραγματικότητα και τα διαχειριστικά καθήκοντα μεταβιβάστηκαν στην Υπηρεσία Δασών μέσω των Περιφερειακών Διευθύνσεων Δασών. Έτσι οι Περιφερειακές Διευθύνσεις Δασών ήταν ένα κυβερνητικό σώμα που ιδρύθηκε από το Υπουργείο Γεωργίας, κι είχαν τη μορφή μιας θεσμοθετημένης αρχής για τα εθνικά πάρκα (Papageorgiou and Kassioumis, 2005).

Η επόμενη σημαντική αλλαγή στην εξέλιξη των εθνικών πάρκων ήρθε με μια τροποποίηση του νόμου του 1937, τον νόμο 996 του 1971, που κατήργησε τους περιορισμούς των 5 εθνικών πάρκων και οδήγησε στον θεσμοθετημένο καθορισμό άλλων 5 περιοχών μεταξύ των ετών 1962 και 1974 (Papageorgiou and Kassioumis, 2005). Ο νόμος αυτός ακόμα πρόσθεσε επαρκή προστασία για μικρότερες εκτάσεις γης και επέτρεψε τη δημιουργία άλλων 2 κατηγοριών προστατευόμενων περιοχών, των «αισθητικών δασών» και «προστατευόμενων εθνικών μνημείων». Οι αρχές που διέπουν τη δημιουργία πάρκων και τη βασική φιλοσοφία τους περιγράφονται σε αυτό το νόμο. Η διατήρηση ήταν ο πρωταρχικός στόχος των πάρκων και η αναψυχή ήταν επιτρεπτή όπου τα στοιχεία της διατήρησης δεν εκτίθονταν σε κίνδυνο (Ν. 996/71, ΦΕΚ Α' 192). Αυτό το νομοθέτημα καθιέρωσε και τη διαδικασία ορισμού των εθνικών πάρκων. Κάθε νέα προστατευόμενη περιοχή ανακηρύσσεται με Προεδρικό Διάταγμα, έχοντας προταθεί από το Συμβούλιο Υπουργών με το συμβουλευτικό ρόλο του Τεχνικού Συμβουλίου Δασών (Lazaretos, 1995). Η διοίκηση των πάρκων παρέμεινε στις αρμοδιότητες των Περιφερειακών Διευθύνσεων Δασών, οι οποίες στελεχώθηκαν με πλήρους απασχόλησης προσωπικό και χρηματοδοτήθηκαν για τη διοίκηση και διαχείριση των πάρκων, από την κεντρική κυβέρνηση (Papageorgiou and Kassioumis, 2005). Είναι πάντως ευρέως αποδεκτό ότι η εφαρμογή των προαναφερθέντων νόμων και κανονισμών απέτυχαν να παράξουν αποτελεσματική προστασία στις καθορισμένες περιοχές στην Ελλάδα, κυρίως εξαιτίας

οργανωτικών και θεσμικών αδυναμιών, ανεπαρκούς συντονισμού και ανεπαρκών διοικητικών αρχών (Larson, 1974, Duffey, 1982, Kassioumis, 1992).

Το 1986 ψηφίζεται ο νόμος 1650/86, που αποτελεί βασικό νόμο για το περιβάλλον στο ελληνικό Σύνταγμα. Αποσκοπεί στη εξάλειψη των ανεπαρειών στην υφιστάμενη νομοθεσία. Ο νέος νόμος εισήγαγε ορισμένες αλλαγές στους υπάρχοντες τύπους προστατευόμενων περιοχών, προσθέτοντας 5 νέες κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών (περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης, περιοχές προστασίας της φύσης, εθνικά πάρκα, προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί-προστατευόμενα τοπία και στοιχεία του τοπίου, περιοχές οικοανάπτυξης) καθώς και αλλαγές στη διαδικασία ορισμού των πάρκων (Fanariotou, 1987). Ακόμα πολύ σημαντικό είναι το γεγονός ότι ο νέος νόμος έδωσε περισσότερη εξουσία στο Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. για να χειριστεί τις νέες κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών. Έτσι ενώ το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. έγινε ο βασικός διαχειριστής στην χάραξη πολιτικής και σχεδιασμό προστατευόμενων περιοχών, συμπεριλαμβανομένου και των εθνικών πάρκων, εκτελεστικές εξουσίες παρέμειναν στις Περιφερειακές Διευθύνσεις Δασών σε τοπικό επίπεδο (Papageorgiou and Kassioumis, 2005). Αυτή η διπλή διοίκηση ήταν ένα βασικό θέμα σχετικό με την αποτελεσματικότητα της λειτουργίας των πάρκων. Το συγκεκριμένο μοντέλο δημιούργησε επιπλέον σύγχυση και παραπάνω δυσκολίες από αυτές που καλούνταν να μειώσει (Kassioumis, 1994). Έτσι ο νόμος αυτός ουσιαστικά αποτελεί προϊόν της θεσμικής υποχρέωσης να εναρμονιστεί η ελληνική εθνική περιβαλλοντική νομοθεσία με την αντίστοιχη ευρωπαϊκή, παρά αποτέλεσμα κοινωνικής απαίτησης ή δημιουργικότητας (Troumbis, 1995). Σαν αποτέλεσμα αυτού, ο νόμος αυτός έχει αρκετά αρνητικά χαρακτηριστικά όπως έλλειψη της συμμετοχής του κοινού, ανεπαρκείς κυρώσεις και διοικητικές δυσκολίες (IUCN, 1991).

Το 1999 ψηφίζεται ο νόμος 2742/99, με τον οποίο ιδρύονται φορείς διαχείρισης των πάρκων, σαν αυτόνομες νομικές οντότητες για να αναλάβουν αρμοδιότητες κυρίως σχετικές με την οργάνωση των πάρκων και λειτουργία αυτών (Ν. 2742/99, ΦΕΚ Α' 207). Οι αρμοδιότητες αυτές περιλαμβάνουν την καθοδήγηση της προστασίας των πάρκων και διαχείριση σε συνεργασία με τις Περιφερειακές Διευθύνσεις Δασών, την διενέργεια έρευνας για την προστασία και ενίσχυση της φυσικής ομορφιάς και βιολογικής αξίας του πάρκου και την πρόνοια για δυνατότητες δημόσιας ευχαρίστησης και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Επιπρόσθετες δραστηριότητες περιλαμβάνουν την οργάνωση συνεδρίων και σεμιναρίων σχετικών με τη διατήρηση της φύσης καθώς και την πιστοποίηση προϊόντων και υπηρεσιών φιλικών προς το περιβάλλον που παράγονται πλησίον του πάρκου. Οι βασικές 3 καινοτομίες που παρουσιάζονται στον καινούργιο νόμο είναι: α) Η νομική οντότητα. Αντίθετα με τις Περιφερειακές Διευθύνσεις Δασών και το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., οι φορείς διαχείρισης δεν είναι

δημόσιες υπηρεσίες αλλά ανεξάρτητα σώματα που λογοδοτούν στον Υπουργό Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. Έχουν τη δυνατότητα να προσλαμβάνουν οι ίδιες το προσωπικό τους και να λειτουργούν τα δικά τους σχέδια δράσης χωρίς να χρειάζεται να αναφέρουν στις Περιφερειακές Διευθύνσεις Δασών ή στο Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. Τα διοικητικά συμβούλια των φορέων αποτελούνται από 7-11 μέλη που εκπροσωπούν μια ποικιλία οργανισμών, τομέων και κοινωνικών εταίρων καθώς και εθνικά συμφέροντα. Ο Υπουργός ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. διορίζει τον πρόεδρο του συμβουλίου και προτείνει όλα τα άλλα μέλη έπειτα από προτάσεις των οργανισμών στους οποίους ανήκουν.

β) Η εφαρμογή της προστατευτικής νομοθεσίας. Το διοικητικό συμβούλιο του φορέα μπορεί να ασκεί όλες τις λειτουργίες σχεδιασμού και διοίκησης αλλά όχι του εκτελεστικού ελέγχου. Αυτό αιτιολογείται βάσει του άρθρου 24 του ελληνικού συντάγματος, όπου αναφέρεται ότι: «η προστασία της φύσης είναι ευθύνη του κράτους». Αποτέλεσμα αυτού, η εφαρμογή του νόμου παρέμεινε στην αρμοδιότητα των Περιφερειακών Διευθύνσεων Δασών, κυρίως για τις ηπειρωτικές εκτάσεις, όπως και το σύστημα φύλαξης των πάρκων.

γ) Η χρηματοδότηση. Η χρηματοδότηση των φορέων προέρχεται από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους. Επιχειρείται όμως στη δημιουργία εσόδων από πηγές που δεν λαμβάνονταν υπόψη πριν, όπως εισιτήρια εισόδου, υπηρεσίες ή πωλήσεις υλικού.

Ένα σημαντικό πρόβλημα που προέκυψε από τον συγκεκριμένο νόμο ήταν η σύνθεση των διοικητικών συμβουλίων. Τόσο τα τοπικά όσο και τα εθνικά συμφέροντα είναι ισχυρά και αυτό το δίπολο καθόρισε τη μορφή των αρχών που θα διοικούσαν τα πάρκα (Parageorgiou and Kassioumis, 2005).

2.3. Η πολιτική διατήρησης στην Ελλάδα.

Στο σημείο αυτό, σκόπιμο είναι να γίνει μια αναφορά στην πολιτική διατήρησης της Ελλάδας. Αρχικά., μπορεί κανείς να διακρίνει ότι, η πολιτική διατήρησης, αν και θα έπρεπε να βασίζεται σε επιστημονική γνώση και δεδομένα, είναι και πολιτική και κοινωνική διαδικασία ταυτόχρονα (Brechin *et al.*, 2002, Brosius *et al.*, 2005). Στην Ελλάδα, οι προστατευόμενες περιοχές ορίζονται απουσία αξιόπιστων δεδομένων οικολογικής έρευνας. Αντίθετα ο χαρακτηρισμός των προστατευόμενων περιοχών, παραμένει κυρίως πολιτική απόφαση σε αντίθεση με τα στοιχεία που συνηγορούν στο ότι επιστημονικά κριτήρια θα έπρεπε να έχουν προτεραιότητα στον περιβαλλοντικό σχεδιασμό που αφορά τη διατήρηση (Gotmark and Nilsson, 1992). Σε αυτό συνηγορούν και τα δεδομένα που θέλουν, παρά την επιταγή του νόμου, οι πρόεδροι των 27 φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών στην πλειονότητά τους να είναι μηχανικοί και οικονομολόγοι (Apostolopoulou and Pantis, 2009) γεγονός που καταδεικνύει τον πολιτικό χαρακτήρα των αποφάσεων. Απουσιάζει, επίσης, μια εθνική

στρατηγική συντήρησης κι αυτό οφείλεται σε 4 βασικούς παράγοντες: α) την απουσία προηγούμενου ιστορικού πολιτικής διατήρησης, β) την έλλειψη της κρατικής ικανότητας πάνω στην πολιτική διατήρησης, γ) την απομόνωση της βιολογίας της διατήρησης και δ) έλλειψη δημόσιας συμμετοχής (Apostolopoulou and Pantis, 2009). Η ελληνική πολιτική διατήρησης κυριαρχείται από την τάση αποφυγής προστίμων από την Ε.Ε. γεγονός που οδηγεί σε μια γραφειοκρατική ερμηνεία των στόχων της ευρωπαϊκής πολιτικής (Apostolopoulou and Pantis, 2009).

Την έλλειψη δημόσιας συμμετοχής επιτείνουν οι αδύναμες σχέσεις μεταξύ των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και της ελληνικής κοινωνίας που έχουν οδηγήσει στην απουσία ενός ισχυρού περιβαλλοντικού κινήματος με συνέπεια η κοινωνία να οδηγείται στην απάθεια και με αποτέλεσμα συγκεκριμένα οικονομικά συμφέροντα να μονοπωλούν τις κυβερνητικές αποφάσεις, να αποπροσανατολίζουν την κοινή γνώμη και να παρεμποδίζουν την εφαρμογή του νόμου, η ανάγκη για μεγαλύτερη διαφάνεια στη διοίκηση, ο τρόπος που οι τοπικές κοινωνίες αντιλαμβάνονται το Natura 2000 ως έναν περιορισμό στις δραστηριότητές τους, η έλλειψη πολιτικής βούλησης που προσδιορίζεται σαν παράγοντας που παρακωλύει την εφαρμογή των σχεδίων διατήρησης (Apostolopoulou and Pantis, 2009). Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι επειδή 3 χρόνια μετά την ίδρυση τους, οι 27 Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών είχαν αφομοιώσει μόλις τα 4 εκατομμύρια από τα 50 συνολικά που τους είχαν διατεθεί, η ηγεσία του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. το χρησιμοποίησε σαν δικαιολογία για να μεταφέρει πόρους σε άλλους τομείς (Apostolopoulou and Pantis, 2009) δημιουργώντας σημαντικά προβλήματα στην οικονομική βιωσιμότητα των φορέων αυτών.

2.4. Η Διαχείριση των Εθνικών Πάρκων.

Αρχικά αναγνωρίζεται, ότι τα φτωχά αποτελέσματα των Περιφερειακών Διευθύνσεων Δασών οφείλονται κυρίως στον κατακερματισμό της δικαιοδοσίας τους, στην ελλιπή χρηματοδότησή τους αλλά και στην έλλειψη πολιτικής βούλησης (Scoullios, 1991). Στις μέρες όμως και λόγω της όλο και αυξανόμενης σημασίας των περιβαλλοντικών θεμάτων στην καθημερινή πολιτική ατζέντα, παρατηρείται μια ταύτιση των απόψεων των επισκεπτών των πάρκων με τις επιδιώξεις των νέων φορέων διαχείρισης των πάρκων, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε διαμόρφωση κλίματος ευρείας υποστήριξης μέσα στην κοινωνία, που θα βοηθήσει σημαντικά στην επίτευξη των στόχων των φορέων (Papageorgiou and Kassioumis, 2005). Το διοικητικό όργανο των πάρκων, που φαίνεται να προτιμούν περισσότερο οι επισκέπτες, φαίνεται να απομακρύνεται από το κρατικό άμεσο έλεγχο της Δασικής Υπηρεσίας προς μια νέα μορφή διοίκησης από μία ανεξάρτητη μη κρατική υπηρεσία που όμως να ελέγχεται από το

κράτος (Papageorgiou and Kassioumis, 2005), συμπίπτοντας σε μεγάλο βαθμό με το τωρινό σύστημα διοίκησης. Η εμπιστοσύνη των επισκεπτών στην ικανότητα της Διεύθυνσης Δασών στη διοίκηση των Πάρκων έχει μειωθεί (Kassioumis, 1994). Η αποδυνάμωση του άμεσου κρατικού ελέγχου στη διοίκηση παρατηρείται, πάντως και σε άλλους τομείς όπως η δασονομία (Buttoud, 2000). Η εξέλιξη αυτή αποδίδεται στο ότι οι κυβερνήσεις έχουν αρχίσει να αναγνωρίζουν ότι η δυνατότητά να εφαρμόζουν την πολιτική τους, δεν εναπόκειται πλέον στις προηγούμενες δυνάμεις επιβολής κι έτσι κατέφυγαν στην ανάπτυξη μιας νέας μορφής διοίκησης και κατεύθυνσης παρά σε κλασσικές μορφές άμεσης παρέμβασης (Goodwin, 1998). Ακόμα παρατηρείται παγκόσμια η τάση συμμετοχής της τοπικής αρχής καθώς και μη κυβερνητικών οργανώσεων στη διοίκηση των πάρκων (Davey, 1998). Αξίζει να σημειωθεί πάντως η άποψη που θέλει τη διαχείριση των φυσικών αποθεμάτων από μη δημόσιους φορείς να εκλαμβάνεται επίσης σαν αναποτελεσματική και συνδεδεμένη με επιχειρηματικά συμφέροντα (Papageorgiou, 1996).

Όσον αφορά τη χρηματοδότησή τους, είναι προφανής ο καταλυτικός ρόλος της κρατικής χρηματοδότησης στην εύρυθμη λειτουργία των Φορέων Διαχείρισης. Οι επισκέπτες των πάρκων υποστηρίζουν και αυτοί την ενίσχυση των Φορέων Διαχείρισης με κρατικά κονδύλια, καθώς θεωρούν ευθύνη της κρατικής εξουσίας την χρηματοδότηση των φυσικών καταφυγίων (Oglethorpe and Miltiadiou, 2000), και σε αρκετές περιπτώσεις διαφωνούν με την επιβολή αντιτίμου. Σε περίπτωση όμως που αυτό επιβληθεί, κρίνεται πως θα γίνει ευκολότερα αποδεκτό αν συνδυαστεί με κάποιες ψυχαγωγικές δραστηριότητες, κι όχι σαν αντίτιμο εισόδου (Papageorgiou and Kassioumis, 2005).

ΜΕΡΟΣ Γ: ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

3.1. ΕΘΝΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΣΧΙΝΙΑ – ΜΑΡΑΘΩΝΑ ΚΑΙ ΟΙ ΖΩΝΕΣ ΠΟΥ ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ

3.1.1. Γενικά.

Το Εθνικό Πάρκο Σχινιά – Μαραθώνα χαρακτηρίστηκε ως Εθνικό Πάρκο με Προεδρικό Διάταγμα το 2000 (ΠΔ 22.6 – 3.7.2000 / ΦΕΚ Δ' 395). Σύμφωνα με αυτό, σκοπός του είναι η προστασία, διατήρηση, διαχείριση και αναβάθμιση της φύσης και του τοπίου, ως φυσικής κληρονομιάς και πολύτιμου πόρου, στη χερσαία και θαλάσσια περιοχή του Σχινιά – Μαραθώνα, που διακρίνεται για την οικολογική, αισθητική, επιστημονική, γεωμορφολογική, πολιτιστική και εκπαιδευτική της αξία, με το χαρακτηρισμό της ως Εθνικού Πάρκου. Πιο συγκεκριμένα επιδιώκεται η αποτελεσματικότερη προστασία του υγροβιότοπου του Σχινιά, του παράλιου πευκοδάσους, της περιοχής της Μακάριας πηγής, της χερσονήσου της Κυνοσούρας, του λόφου της Δρακονέρας και της θαλάσσιας περιοχής του όρμου του Μαραθώνα.

Χαρακτηρίζεται ως Εθνικό Πάρκο η θαλάσσια και χερσαία περιοχή Σχινιά Μαραθώνα που βρίσκεται στην εκτός σχεδίου περιοχή του δήμου Μαραθώνα όπως αυτή φαίνεται στην πράξη 11578/2000 του Προϊσταμένου της Διεύθυνσης Τοπογραφικών Εφαρμογών και συνοδεύει το Προεδρικό Διάταγμα 22.6 – 3.7.2000 / ΦΕΚ Δ' 395. Εντός των ορίων του Εθνικού Πάρκου ορίζονται στη θαλάσσια έκταση αυτού ζώνη Α5 και στη χερσαία έκταση αυτού ζώνες Α1, Α2, Α3, Α4, Β1, Β2, Β3, Γ1 όπως φαίνονται στο Σχήμα 1 που ακολουθεί.

3.1.2. Περιγραφή των ζωνών.

Τα ειδικότερα μέτρα προστασίας και διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου κατά ζώνες είναι:

Ζώνη Α1: Είναι υγροτοπική περιοχή που χαρακτηρίζεται ως περιοχή προστασίας της φύσης. Στη ζώνη αυτή επιτρέπεται η περιβαλλοντική εκπαίδευση και η επιστημονική έρευνα και ειδικότερα

i) Επιτρέπεται η επίσκεψη της περιοχής σε καθορισμένα σημεία και διαδρομές για την επιστημονική έρευνα και την περιβαλλοντική εκπαίδευση. Για την εξυπηρέτηση των λειτουργιών αυτών, επιτρέπεται η οριοθέτηση διαδρομών, η κατασκευή υπαίθριων και ημιυπαίθριων θέσεων παρατήρησης της ορνιθοπανίδας, καθώς και η κατασκευή των αναγκαίων φυλακίων για τον έλεγχο του χώρου.

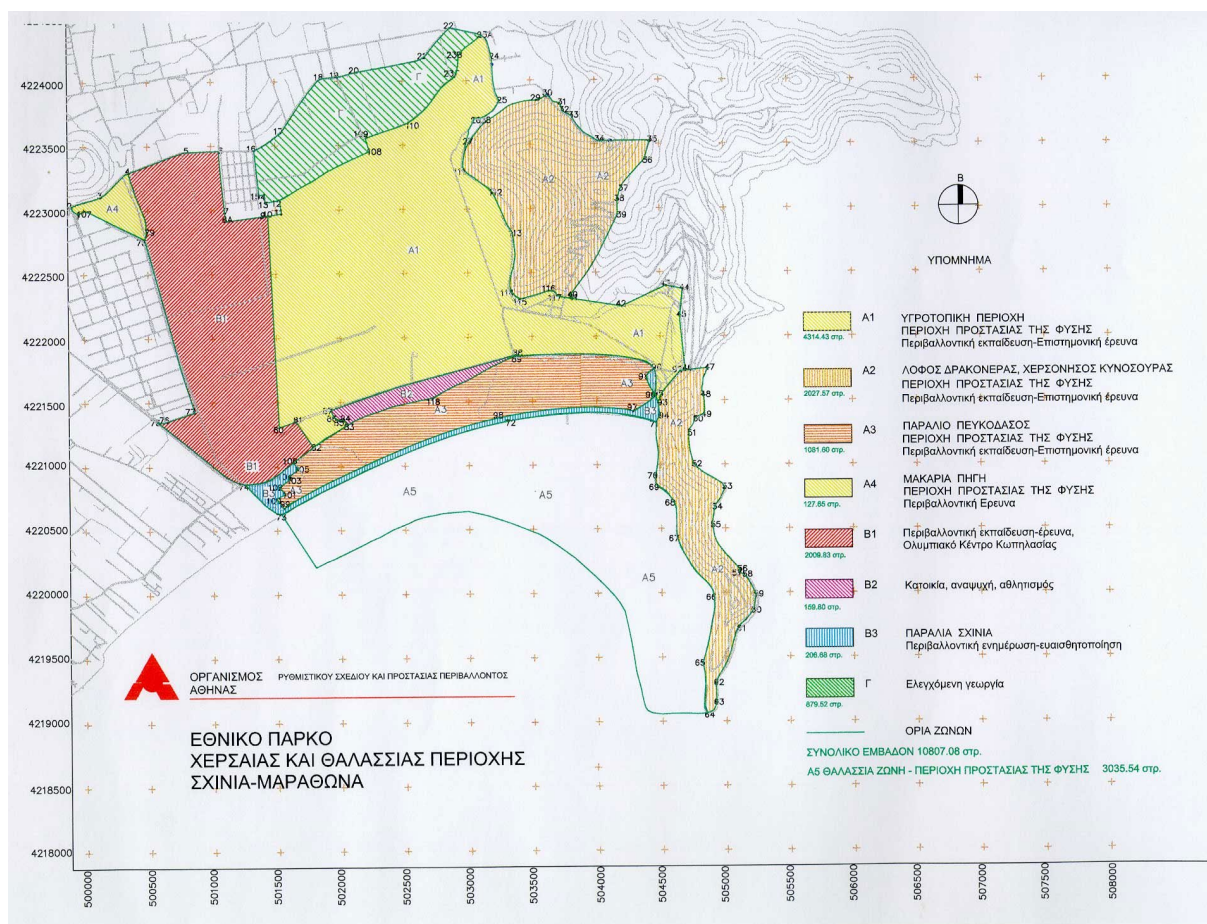
ii) Επιτρέπονται τα απαραίτητα δημόσια έργα για τη διατήρηση και αναβάθμιση των οικολογικών χαρακτηριστικών της περιοχής.

iii) Επιβλήθηκε η απομάκρυνση των υφιστάμενων στρατιωτικών εγκαταλελειμμένων εγκαταστάσεων.

iv) Δεν επιτρέπεται η αποστράγγιση εδαφών.

v) Επιτρέπονται τα αναγκαία έργα παροχέτευσης νερού της Μακαριάς Πηγής, είτε απευθείας από αυτήν είτε μέσω των υδάτινων επιφανειών των στίβων του Ολυμπιακού Κέντρου Κωπηλασίας και Κανό στη ζώνη B1, προς την υγροτοπική περιοχή (ζώνη A1) με τρόπο ώστε να επιτυγχάνεται η ελεύθερη διάχυση των υδάτων εντός αυτής.

Σχήμα 1: Τοπογραφικό Σχέδιο του Εθνικού Πάρκου Σχινιά – Μαραθώνα και των ζωνών αυτού.

Πηγή: <http://www.minenv.gr/4/41/4116/schinias2.jpg>.

Ζώνη A2: Είναι λοφώδης περιοχή στη Χερσόνησο Κυνosuράς – Λόφο Δρακονέρας με φρύγανα και μεσογειακές διαπλάσεις μακκίας βλάστησης που χαρακτηρίζεται περιοχή προστασίας της φύσης.

Στη ζώνη αυτή επιτρέπεται η περιβαλλοντική εκπαίδευση και επιστημονική έρευνα και απαγορεύεται η κατασκευή οποιωνδήποτε έργων και παρεμβάσεων με εξαίρεση τα αναγκαία έργα και παρεμβάσεις που αποσκοπούν στη διατήρηση και αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής.

Ζώνη A3: Είναι περιοχή δάσους χαλεπίου πεύκης και κουκουναριάς που χαρακτηρίζεται ως περιοχή προστασίας της φύσης. Στη ζώνη αυτή επιτρέπονται η περιβαλλοντική εκπαίδευση και επιστημονική έρευνα και ειδικότερα:

- i) Επιτρέπεται η διαμόρφωση του αναγκαίου ελάχιστου αριθμού εισόδων από την παραλιακή οδό βόρεια του δάσους. Η πρόσβαση προς την παραλία του Σχινιά επιτρέπεται μόνο από τις εισόδους αυτές μέσω των υφιστάμενων μονοπατιών διέλευσης πεζών. Για τη διαμόρφωση τους απαγορεύεται η κοπή δέντρων ή θάμνων και η με οποιοδήποτε τρόπο αλλοίωση των φυσικών χαρακτηριστικών του δάσους.
- ii) Απαγορεύεται η διανυκτέρευση και η κατασκήνωση εντός του δάσους, το άναμμα φωτιάς και η χρήση μεγαφωνικών εγκαταστάσεων και οργάνων που προκαλούν θόρυβο.
- iii) Επιβάλλεται η αντιπυρική οργάνωση του χώρου.
- iv) Επιβάλλεται η περιφερειακή περίφραξη του δάσους στα όρια της ζώνης με τρόπο που να επιτρέπεται η διέλευση ειδών πανίδας.
- v) Επιτρέπονται έργα και δραστηριότητες που αποσκοπούν στην προστασία, διατήρηση και αναβάθμιση του δασικού οικοσυστήματος (π.χ. φυτοκομικές εργασίες, αναδασώσεις, κλπ.).
- vi) Απαγορεύεται η διέλευση και στάθμευση μηχανοκίνητων τροχοφόρων εκτός αυτών που εξυπηρετούν έκτακτες ανάγκες ή ανάγκες για τα έργα προστασίας, διαχείρισης, αναβάθμισης και καθαρισμού του περιβάλλοντος καθώς και ελαφρών οχημάτων μεταφοράς επισκεπτών από τους χώρους στάθμευσης στην ακτή.
- vii) Απαγορεύεται το κυνήγι και η βόσκηση.
- viii) Όλα τα έργα και παρεμβάσεις εντός της ζώνης A3 εγκρίνονται από τη Διεύθυνση Αισθητικών Δασών, Δρυμών και Θήρας του Υπουργείου Γεωργίας.

Ζώνη A4: Είναι η περιοχή της Μακαριάς πηγής που χαρακτηρίζεται ως περιοχή προστασίας της φύσης. Στη ζώνη αυτή επιτρέπονται:

- i) Η επίσκεψη στην περιοχή για επιστημονική έρευνα των οικολογικών χαρακτηριστικών της (χλωρίδα, πανίδα, οικοσυστήματα).
- ii) Η κατασκευή των αναγκαίων έργων για την παροχέτευση νερού της Μακαριάς πηγής προς τις ζώνες A1 και B1 με ταυτόχρονη διασφάλιση της διατήρησης της αναγκαίας στάθμης νερού στην περιοχή της πηγής.

Ζώνη A5: Είναι η θαλάσσια περιοχή του όρμου του Μαραθώνα που χαρακτηρίζεται ως περιοχή προστασίας της φύσης. Στη ζώνη αυτή επιτρέπεται η θαλάσσια αναψυχή και η περιβαλλοντική εκπαίδευση και η επιστημονική έρευνα. Ειδικότερα:

- i) Ισχύουν όροι και περιορισμοί εισόδου των πλωτών μέσων στη ζώνη αυτή.
- ii) Απαγορεύεται η επαγγελματική ή ερασιτεχνική αλιεία στη ζώνη αυτή.

Ζώνη B1: Είναι περιοχή περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, επιστημονικής έρευνας και αθλητισμού στην οποία επιτρέπεται η δημιουργία Περιβαλλοντικού Κέντρου και Ολυμπιακού Κέντρου Κωπηλασίας και Κανό – Καγιάκ. Ειδικότερα επιτρέπονται:

- i) Επιτρέπεται η ανέγερση εγκαταστάσεων για την περιβαλλοντική εκπαίδευση, ενημέρωση και επιστημονική έρευνα, ήτοι αίθουσας εκδηλώσεων, περιπτέρου ενημέρωσης κοινού, κτιρίου φιλοξενίας επιστημονικού προσωπικού, κτιρίου διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου και των απαραίτητων εγκαταστάσεων υγιεινής και φύλαξης.
- ii) Επιτρέπεται η εγκατάσταση μείζονος σημασίας αθλητικού κέντρου κωπηλασίας – κανό – καγιάκ ολυμπιακών προδιαγραφών (Ολυμπιακό Κέντρο Κωπηλασίας και Κανό – Καγιάκ). Τμήμα των εγκαταστάσεων αυτών μπορεί να χρησιμοποιείται για τις δραστηριότητες της προηγούμενης περίπτωσης.
- iii) Επιβλήθηκε η απομάκρυνση του υφιστάμενου αεροδρομίου.
- iv) Επιτρέπονται, ακόμα, τα αναγκαία έργα παροχέτευσης νερού της Μακαριάς Πηγής προς την υδροτοπική περιοχή (ζώνη A1) και τους στίβους του Ολυμπιακού Κέντρου Κωπηλασίας και Κανό – Καγιάκ, τα αναγκαία έργα αντιπλημμυρικής προστασίας των εγκαταστάσεων του Ολυμπιακού Κέντρου Κωπηλασίας και Κανό – Καγιάκ καθώς και την παροχέτευση των απορροών στην υδροτοπική περιοχή (ζώνη A1), οι εγκαταστάσεις για τον ποσοτικό και ποιοτικό έλεγχο του νερού τόσο για την προσαγωγή διώρυγα όσο και στα κανάλια. Επιβάλλεται ο τακτικός έλεγχος των ποσοτήτων νερού και της λειτουργίας των παραπάνω εγκαταστάσεων.
- v) Επιτρέπεται η ελεγχόμενη πρόσβαση του κοινού στις υδάτινες επιφάνειες του Ολυμπιακού Κέντρου Κωπηλασίας και Κανό – Καγιάκ από ορισμένα σημεία, για ορισμένο αριθμό επισκεπτών και για ορισμένο χρόνο κατά τη διάρκεια της ημέρας. Απαγορεύονται οι ρίψεις αντικειμένων, οι θόρυβοι και οποιαδήποτε άλλη όχληση της πανίδας. Την περίοδο της αναπαραγωγής των πουλιών καθορίζονται πρόσθετοι όροι και περιορισμοί από τον Κανονισμό Λειτουργίας του Εθνικού Πάρκου.

Ζώνη Β2: Είναι η περιοχή της παραλίας του όρμου Μαραθώνα στην οποία επιτρέπονται δραστηριότητες που συμβάλλουν στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών για περιβαλλοντικά θέματα. Ειδικότερα στη ζώνη αυτή:

- i) Απαγορεύεται η κατασκήνωση, η κυκλοφορία τροχοφόρων, η αμμοληψία ή η με οποιοδήποτε τρόπο αλλοίωση του φυσικού ανάγλυφου.
- ii) Επιβάλλεται η διατήρηση και προστασία των αμμοθινών ως φυσικών σχηματισμών και των ειδών χλωρίδας που συνδέονται με αυτές.
- iii) Επιτρέπεται η κατασκευή των απαραίτητων εγκαταστάσεων υγιεινής, χώρων εξυπηρέτησης λουομένων, υπαίθριων καθιστικών, περιπτέρων ενημέρωσης και αναψυκτηρίων στις εξόδους των διαδρόμων – μονοπατιών της ζώνης Α3.

Ζώνη Γ: Περιοχή ελεγχόμενης γεωργικής χρήσης. Στη ζώνη αυτή επιτρέπεται η εγκατάσταση γεωργικών αποθηκών, θερμοκηπίων και ανοιχτών υδατοδεξαμενών επί του εδάφους. Οι αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Γεωργίας, σε συνεργασία με τις υπηρεσίες εφαρμογής του παρόντος, επιβάλλουν περιορισμούς στη χρήση και τον τρόπο εφαρμογής λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, με στόχο την υιοθέτηση βιολογικών μεθόδων καλλιέργειας.

Εντός των παραπάνω ζωνών του Εθνικού Πάρκου ισχύουν επιπλέον τα εξής:

1. Επιτρέπονται τα απαραίτητα έργα για την προστασία, διατήρηση και αναβάθμιση των οικολογικών χαρακτηριστικών της περιοχής.
2. Επιτρέπονται τα απολύτως απαραίτητα δίκτυα υποδομής, μόνο υπόγεια, ήτοι έργα και εγκαταστάσεις ενέργειας ΔΕΗ, ΔΕ ΠΑ και Τηλεπικοινωνιών, καθώς και ύδρευσης, αποχέτευσης και κυκλοφορίας πεζών.
3. Δεν επιτρέπεται η βόσκηση, το κυνήγι και η κοπή δέντρων.
4. Δεν επιτρέπεται η αμμοληψία, η εκσκαφή, η επιχωμάτωση και γενικά η αλλοίωση του φυσικού ανάγλυφου. Επιτρέπονται μόνο οι εκσκαφές και οι επιχώσεις οι απολύτως απαραίτητες για την κατασκευή των έργων και εγκαταστάσεων που επιτρέπονται από τις διατάξεις του παρόντος.
5. Σε όλες τις περιοχές που ρυθμίζονται με το παρόν δεν επιτρέπεται ο αεροψεκασμός.
6. Σε όλες τις περιοχές πλην της ζώνης Γ, δεν επιτρέπεται η χρήση χημικών για την καταπολέμηση εντόμων και ζιζανίων.
7. Των παραπάνω απαγορεύσεων εξαιρούνται επεμβάσεις που επιβάλλονται από λόγους ανωτέρας ανάγκης και εκτάκτων περιστατικών για την αποφυγή προβλεπόμενων κινδύνων.

8. Δεν επιτρέπονται οι γεωτρήσεις και η απόληψη νερού, πλην των περιπτώσεων εκείνων που κρίνονται αναγκαίες για την πυροπροστασία ή την προστασία της πανίδας και της χλωρίδας.

9. Δεν επιτρέπεται η κατασκήνωση.

3.1.3. Συνθήκες δόμησης.

Όσον αφορά τις κτιριακές εγκαταστάσεις, το άρθρο 5 του Προεδρικού Διατάγματος 22.6 – 3.7.2000 / ΦΕΚ Δ' 395 ορίζει:

i) Κατώτατο όριο κατάτμησης και αρτιότητας των γηπέδων 20,000 τ.μ. Κατά παρέκκλιση για την ανέγερση κτιρίων αναψυχής και κατοικίας στη ζώνη Β2, θεωρούνται άρτια και οικοδομήσιμα τα γήπεδα που έχουν εμβαδόν 4,000 τ.μ.

ii) Μέγιστη συνολική επιφάνεια κτιρίων: α) Περιπτέρων αναψυχής και ιστορικής και περιβαλλοντικής ενημέρωσης 30 τ.μ. και όχι μεγαλύτερη των 120 τ.μ. στο σύνολο της ιδιοκτησίας, β) Φυλακίων: 20 τ.μ., γ) Παρατηρητηρίων πτηνοπανίδας: 20 τ.μ., δ) Βοηθητικών χώρων (χώρων υγιεινής, αποθήκευσης): 50 τ.μ., ε) Αναψυκτηρίων: 60 τ.μ. και όχι μεγαλύτερη των 120 τ.μ. στο σύνολο κάθε ιδιοκτησίας, στ) Εστιατορίων, ταβερνών: 120 τ.μ., ζ) Κατοικιών: 120 τ.μ., Αίθουσας εκδηλώσεων: 120 τ.μ., η) Γραφείων Περιβαλλοντικού Κέντρου: 120 τ.μ., θ) Χώρων φιλοξενίας ερευνητών: 150 τ.μ., ι) Γεωργικών αποθηκών: 30 τ.μ., κ) Καντίνες: 20 τ.μ.

iii) Σε κάθε άρτιο γήπεδο επιτρέπεται η ανέγερση περισσότερων του ενός κτιρίων διαφορετικής χρήσης με συνολική επιφάνεια ορόφων μέχρι 160 τ.μ.

iv) Μέγιστο επιτρεπόμενο ύψος των κτιρίων μετρούμενο από το πέριξ φυσικό έδαφος: α) Βοηθητικών χώρων, γεωργικών αποθηκών, καντινών: 3 μ., β) Αναψυκτηρίων, εστιατορίων, ταβερνών, καφενείων, εγκαταστάσεων πολιτιστικής χρήσης: 4μ., γ) Κατοικιών, περιπτέρων περιβαλλοντικής και ιστορικής ενημέρωσης, ξενώνων: 3.5 μ. Πάνω από το μέγιστο επιτρεπόμενο ύψος επιβάλλεται η κατασκευή κεραμοσκεπούς στέγης, μέγιστου ύψους 2 μ

v) Για τις κτιριακές εγκαταστάσεις του Κέντρου Κωπηλασίας και Κανό – Καγιάκ ορίζεται: α) Συντελεστής δόμησης 0.01 επί του συνόλου της ζώνης Β1. Κατά τη διάρκεια των μείζονος σημασίας αθλητικών αγώνων επιτρέπεται η δημιουργία προσωρινών εγκαταστάσεων επί μόνιμων βάσεων, μέγιστης επιφάνειας 13,000 τ.μ., οι οποίες απομακρύνονται εντός 20 ημερών από το πέρας των αγώνων, β) Μέγιστο ποσοστό κάλυψης για τις μόνιμες κατασκευές: 0,005, γ) Μέγιστο επιτρεπόμενο ύψος των κτιριακών εγκαταστάσεων: 9.5 μ περιλαμβανομένης και της στέγης. Ειδικά για το κτίριο του πύργου ελέγχου τερματισμού και για τις εγκαταστάσεις εξυπηρέτησης θεατών το μέγιστο επιτρεπόμενο ύψος καθορίζεται: 14μ.

vi) α) Για όλες τις επιτρεπόμενες κατασκευές επιβάλλεται να χρησιμοποιούνται υλικά προσαρμοσμένα στο περιβάλλον, β) Η αρμόδια Επιτροπή Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού

Ελέγχου (ΕΠΑΕ) εγκρίνει τις θέσεις των κτιρίων μέσα στο γήπεδο και τις αρχιτεκτονικές μελέτες.

vii) Τα νομίμως υφιστάμενα κτίρια κατοικίας παραμένουν και δεν απομακρύνονται.

viii) Σε περίπτωση γηπέδου που εμπίπτει σε περισσότερες της μίας ζώνες η αρτιότητα υπολογίζεται σε ολόκληρο το γήπεδο, το κτίριο όμως κατασκευάζεται στο τμήμα του εκείνο που επιτρέπεται η αιτούμενη χρήση και σύμφωνα με τους όρους δόμησης της ζώνης που εμπίπτει αυτό.

ix) Οικοδομικές άδειες που εκδόθηκαν νομίμως πριν της έκδοσης του παρόντος Προεδρικού διατάγματος, εκτελέστηκαν όπως εκδόθηκαν.

3.2. ΥΔΡΟΛΟΓΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ

Στην περιοχή αναπτύσσονται δύο είδη διακριτών υδροφοριών: η καρστική και η προσχωματική του πεδινού τμήματος (Μορφόπουλος, 1985). Η καρστική υδροφορία δεν είναι ενιαία και διαχωρίζεται στο δυτικό τμήμα, δηλαδή της Μακαρίας πηγής και στο ανατολικό τμήμα, δηλαδή των λόφων της Δρακονέρας. Στο δυτικό άκρο του μετώπου ανάβλυσης της Μακαρίας πηγής το νερό είναι πιο επιβαρυσμένο με χλωριόντα σε σχέση με το ανατολικό. Η καρστική υδροφορία της Μακαρίας πηγής έχει σαφώς καλύτερη ποιότητα από την προσχωματική υδροφορία (Χατζημπίρος, 2006).

Η έκταση της υδρολογικής λεκάνης ανέρχεται σε 35,6 Km². Η μέση κλίση της υπολογίζεται σε 7,0% περίπου και ο συντελεστής κατεισδύσης σε 35-40%. Το κύριο μέρος της κατεισδύουσας ποσότητας νερού εκφορτίζεται μέσω της Μακαρίας Πηγής. Το μέσο υπερετήσιο ύψος βροχής σε ολόκληρη τη λεκάνη απορροής ανέρχεται σε 500mm. Επίσης ο μέσος υπερετήσιος όγκος βροχής στη λεκάνη ανέρχεται σε $17,8 \times 10^6 \text{ m}^3$, εκ των οποίων εκφορτίζονται στην πεδινή ζώνη μέσω της Μακαρίας πηγής $6,23 \times 10^6 \text{ m}^3$, ενώ το υπόλοιπο εξατμίζεται. Εκτιμάται ότι προ του 1923 ο βιότοπος δεχόταν ετησίως ποσότητα νερού της τάξης των $6-7 \times 10^6 \text{ m}^3$. Στην ποσότητα αυτή θα πρέπει να προστεθεί μια επιπλέον ποσότητα πλημμυρικών απορροών που κατέληγαν στην περιοχή από την ανάντη ορεινή λεκάνη. Οι πλημμυρικές αυτές απορροές είχαν μεγάλη σημασία για την τροφοδοσία του με θρεπτικά στοιχεία. Η σημερινή εισροή νερού στο βιότοπο γίνεται κυρίως από την βροχή που προσπίπτει απευθείας. Η ποσότητα αυτή είναι της τάξης των $0,7 \times 10^6 \text{ m}^3$ ετησίως. Επομένως το υδρολογικό καθεστώς του βιοτόπου είναι σαφώς διαταραγμένο σε σχέση με τη φυσική κατάστασή του (Κουμαντάκης *et al.*, 2006, Χατζημπίρος, 2006).

3.3. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ

Η παράκτια περιοχή Σχινιά Μαραθώνα περιλαμβάνει μεγάλη ποικιλία φυσικού τοπίου, όπως έλος, αμμοθίνες, πευκοδάσος, θαμνώνες κλπ. (Γκαίτλιχ και Δραγούμης, 1985). Η οικολογική αξία της συνίσταται στην ύπαρξη των εξής επί μέρους οικολογικών ενδιαιτημάτων (Χατζημπίρος, 2006):

α) Παραθαλάσσιο δάσος με χαλέπιο πεύκη και κουκουναριά. Είναι ένα από τα ελάχιστα που έχουν απομείνει στην Ελλάδα και στη Μεσόγειο.

β) Χερσόνησος Κυνοσούρα και λόφος Δρακονέρας. Τυπικό μεσογειακό οικοσύστημα, με θάμνους, φρύγανα και πόες, η χερσόνησος έχει διατηρήσει τη φυσικότητά της με ελάχιστη επίδραση από τον άνθρωπο.

γ) Πηγή Μακαριά. Δύο λιμνοπηγές όπου το νερό αναβλύζει όλο τον χρόνο από τον πυθμένα, σε σημαντικές ποσότητες. Ζουν χέλια, νεροχελώνες και το κινδυνεύον ενδημικό ψάρι *Pseudophoxinus stymphalicus marathonicus* (ντάσκα).

δ) Υγρότοπος με γλυκό, υφάλμυρο και αλμυρό νερό, καλαμιώνες, αλμυρικά, αλοφυτική βλάστηση και υγρά λιβάδια, ο οποίος κατακλύζεται περιοδικά. Απαντάται μεγάλη ποικιλία απειλούμενης орνιθοπανίδας, όπως τα είδη *Ardea purpurea*, *Ardeola ralloides*, *Circus aeruginosus*, *Circus pygargus*, *Cisticola juncidis*, *Egretta garzetta*, *Ixobrychus minutus*, *Plegadis falcinellus*.

ε) Λίμνη Στόμι. Το χαμηλότερο τμήμα του υγροτόπου, στην ανατολική του άκρη, πλημμυρίζει εποχικά με αλμυρό νερό. Στην περιοχή συναντώνται το σπάνιο ορχεοειδές *Orchis palustris* και απειλούμενα υδρόβια πουλιά, όπως τα είδη *Phoenicopterus ruber*, *Falco naumanni* και *Himantopus himantopus*.

στ) Θαλάσσιος κόλπος με υποθαλάσσια λιβάδια ποσειδωνίας (*Posidonia oceanica*). Στο θαλάσσιο περιβάλλον διακρίνονται 3 τύποι οικολογικών ενδιαιτημάτων του παραρτήματος Ι της Οδηγίας 92/43, 1 εκ των οποίων αποτελεί ενδιαίτημα προτεραιότητας. Στο χερσαίο περιβάλλον έχουν παρατηρηθεί 16 τύποι οικολογικών ενδιαιτημάτων του ίδιου παραρτήματος, ενώ 3 από αυτούς είναι προτεραιότητας.

Η περιοχή Σχινιά εντάχθηκε στον κατάλογο του προγράμματος Corine στα τέλη της δεκαετίας του '80 (Χατζημπίρος, 1995) και στον Επιστημονικό Κατάλογο του δικτύου Natura 2000 τη δεκαετία του '90 (Χατζημπίρος, 2006).

Έχουν καταγραφεί μέχρι σήμερα πάνω από 320 είδη χλωρίδας (Economidou, 1975, Μπρόφας και Καρέτσος, 1992. Έχουν επίσης καταγραφεί πάνω από 150 είδη πτηνών, από τα οποία 31 περιλαμβάνονται στο Παράρτημα 1 της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ (Χατζημπίρος, 2006).. Μεταξύ των σπονδυλωτών ζώων πλην ορνιθοπανίδας, που έχουν παρατηρηθεί μέχρι σήμερα στην περιοχή του Σχινιά, διακρίνονται σημαντικά ερπετά: *Elaphe situla*, *Emys orbicularis*, *Mauremys caspica*, *Testudo hermanni*, *Testudo marginata*, αμφίβια: *Hyla arborea* και ψάρια: *Pseudophoxinus stymphalicus marathonicus* (Καρανδεινός, 1992, Σφήκας, 1995, ENVECO, 2000, ΦΙΛΟΤΗΣ, 2003).

Η ευρύτερη περιοχή του Σχινιά είναι μια από τις λίγες τοποθεσίες που διατηρούν χαρακτηριστικά του κλασσικού παράκτιου Αττικού τοπίου. Οι σκηνές που καταγράφονται στις αισθήσεις από τις αντιθέσεις του φυσικού τοπίου μεγάλης είναι αισθητικής αξίας, και δίκαια ο Σχινιάς χαρακτηρίζεται ως τοπίο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (Χατζημπίρος, 2006)

3.4. Ο ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΡΚΟΥ ΣΧΙΝΙΑ - ΜΑΡΑΘΩΝΑ

3.4.1. Γενικά.

Ο Φορέας Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου Σχινιά – Μαραθώνα ιδρύθηκε με το Προεδρικό Διάταγμα το 2002 (13.9.2002 / ΦΕΚ Δ' 792). Σύμφωνα με το τελευταίο ιδρύεται ο «Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Σχινιά – Μαραθώνα» (ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ.) ως νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με έδρα το δήμο Μαραθώνα. Ο Φορέας έχει διοικητική κι οικονομική αυτοτέλεια και εποπτεύεται από τον Υπουργό Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, ο οποίος ασκεί έλεγχο νομιμότητας των αποφάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου του Φορέα.

3.4.2. Στόχοι του Φορέα.

Οι σκοποί του Φορέα είναι:

- i) Η μέριμνα για την εφαρμογή του από 22.6.2000 προεδρικού διατάγματος (ΦΕΚ Δ' 395) «Χαρακτηρισμός χερσαίων και θαλάσσιων περιοχών του Σχινιά – Μαραθώνα Αττικής ως Εθνικού Πάρκου» και του κανονισμού Διαχείρισης και Λειτουργίας.
- ii) Η ευαισθητοποίηση των κατοίκων και φορέων της περιοχής, για την εξασφάλιση της ενεργού συμμετοχής τους στο πρόγραμμα διατήρησης της περιοχής, με ενημερωτικές εκστρατείες και διαφημιστικές προβολές στην Ελλάδα και το εξωτερικό.
- iii) Ο συντονισμός των εμπλεκόμενων φορέων για την αποτελεσματική προστασία και διαχείριση της περιοχής του Εθνικού Πάρκου.

- iv) Ο έλεγχος των δραστηριοτήτων και λειτουργιών αναψυχής στην περιοχή του Εθνικού Πάρκου.
- v) Η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση φυσικών ή νομικών προσώπων που ασκούν παραγωγικές δραστηριότητες εντός του Πάρκου ή εκτός αυτού που επηρεάζουν ή μπορεί να επηρεάσουν την διατήρηση και προστασία του Εθνικού Πάρκου.
- vi) Η παρακολούθηση και πλήρης καταγραφή των βιοτικών και αβιοτικών παραμέτρων του φυσικού περιβάλλοντος.

Για την επίτευξη των στόχων αυτών ο ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ.:

1. Προβαίνει σε όλες τις ενέργειες ή δράσεις που είναι αναγκαίες για την αναβάθμιση, διατήρηση και αποτελεσματική προστασία του φυσικού περιβάλλοντος του Εθνικού Πάρκου.
2. Μεριμνά για την υλοποίηση του προγράμματος παρακολούθησης των ποιοτικών και ποσοτικών χαρακτηριστικών των αβιοτικών και βιοτικών παραμέτρων που προτείνεται στην εγκεκριμένη διαχειριστική μελέτη του βιοτόπου.
3. Προβαίνει στην εκτέλεση προγραμμάτων και την εκπόνηση μελετών (τεχνικών, οικονομικών, νομικών, αγοράς, σκοπιμότητας) για λογαριασμό του ή σε συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς
4. Παρέχει σε τρίτους τεχνικές υπηρεσίες, τεχνικές πληροφορίες και κάθε είδους συμβουλές ή ενημέρωση σε αντικείμενα σχετικά με την κατάσταση και λειτουργία του Εθνικού Πάρκου.
5. Οργανώνει ή συμμετέχει σε σεμινάρια, εκπαιδευτικά προγράμματα, συνέδρια, συναντήσεις με σκοπό την ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση του κοινού σε ζητήματα προστασίας και διαχείρισης του περιβάλλοντος.
6. Επιδιώκει τη συνεργασία με φορείς (πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα, οργανισμούς, επιχειρήσεις) ή φυσικά πρόσωπα και αναλαμβάνει το συντονισμό κοινών δραστηριοτήτων.

3.4.3. Διοίκηση του Φορέα.

Ο Φορέας διοικείται από ενδεκαμελές διοικητικό συμβούλιο που αποτελείται από:

- i. Έναν επιστήμονα, που ορίζεται από τον Υπουργό Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων έργων με εμπειρία και ειδικευση σε θέματα διαχείρισης φυσικού περιβάλλοντος, ως Πρόεδρο του διοικητικού συμβουλίου.
- ii. Έναν εκπρόσωπο του Οργανισμού Ρυθμιστικού Σχεδίου και Προστασίας περιβάλλοντος Αθήνας.
- iii. Έναν εκπρόσωπο της Διεύθυνσης Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού του ΥΠΕΧΩΔΕ.

- iv. Έναν εκπρόσωπο της Γενικής Διεύθυνσης Δασών του Υπουργείου Γεωργίας.
- v. Έναν εκπρόσωπο του Υπουργείου Πολιτισμού.
- vi. Έναν εκπρόσωπο του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας.
- vii. Έναν εκπρόσωπο της Νομαρχίας Ανατολικής Αττικής.
- viii. Έναν εκπρόσωπο του Δήμου Μαραθώνα.
- ix. Ένα κοινό εκπρόσωπο της Ελληνικής Ομοσπονδίας Κωπηλασίας και της Ελληνικής Ομοσπονδίας Κανόε – Καγιάκ.
- x. Έναν εκπρόσωπο ελληνικής μη κυβερνητικής περιβαλλοντικής οργάνωσης εθνικής εμβέλειας που δραστηριοποιείται σε θέματα προστασίας και διαχείρισης φυσικού περιβάλλοντος.
- xi. Έναν εκπρόσωπο της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού.

Η θητεία του Προέδρου και των μελών του διοικητικού συμβουλίου είναι τριετής και μπορεί να ανανεώνεται. Με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου μπορεί να απαλλάσσονται από τα καθήκοντά τους. Το Διοικητικό Συμβούλιο είναι αρμόδιο για τη λήψη όλων των αποφάσεων για την εκπλήρωση των σκοπών του φορέα. Ο Πρόεδρος: α) συγκαλεί και διευθύνει τις τακτικές και έκτακτες συνεδριάσεις του διοικητικού συμβουλίου, β) καταρτίζει τα θέματα της ημερησίας διάταξης του διοικητικού συμβουλίου, γ) εποπτεύει όλες τις λειτουργίες του Οργανισμού, επιμελείται και αποφασίζει για όλα τα θέματα διοίκησης και διαχείρισης της περιουσίας και ασκεί όλες τις αρμοδιότητες που προβλέπονται από τους κανονισμούς του ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ. ή του ανατίθενται με απόφαση του διοικητικού συμβουλίου.

Στον ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ. προσλαμβάνεται ως Διευθυντής, επιστήμονας με εμπειρία σε θέματα προστασίας και διαχείρισης περιβάλλοντος. Η πρόσληψη γίνεται με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων. Ο Διευθυντής διοικεί τον φορέα και προΐσταται των υπηρεσιών του, εκτελεί τις αποφάσεις του διοικητικού συμβουλίου, εισηγείται την πρόσληψη και απόλυση προσωπικού, συντονίζει και εποπτεύει το προσωπικό.

Ο φορέας αποτελείται από τα εξής τμήματα:

- 1) Τμήμα Διαχείρισης και Διατήρησης Φυσικού Περιβάλλοντος
- 2) Τμήμα Συντήρησης και Λειτουργίας Έργων
- 3) Τμήμα Διοίκησης

Σε κάθε τμήμα προΐσταται επιστήμονας με γνώσεις και εμπειρία που σχετίζονται με το αντικείμενο του τμήματος. Το προσωπικό του ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ. διακρίνεται σε επιστημονικό, τεχνικό, διοικητικό και βοηθητικό.

3.4.4. Οικονομικοί Πόροι.

Οι πόροι του ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ. προέρχονται από τις πηγές που προβλέπονται από την παράγραφο 5 του άρθρου 15 του Ν. 2742/1999. Οι πηγές αυτές είναι:

- 1) Επιχορηγήσεις από το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, άλλα Υπουργεία, Οργανισμούς και επιχειρήσεις του ευρύτερου δημοσίου τομέα, το Ε.Τ.Ε.Ρ.Π.Σ. και άλλα νομικά πρόσωπα που έχουν σχέση με τη Χρηματοδότηση της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, καθώς και οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης.
- 2) Κοινοτικοί και εθνικοί πόροι που διατίθενται για την εκπόνηση προγραμμάτων, μελετών και ερευνών σχετικών με θέματα που ανάγονται στους σκοπούς και τις δραστηριότητες του φορέα διαχείρισης.
- 3) Πρόσοδοι από την εκμετάλλευση περιουσιακών στοιχείων, επιχορηγήσεις, δωρεές, κληρονομίες, κληροδοσίες και κάθε είδους τακτικές ή έκτακτες εισφορές ημεδαπών ή αλλοδαπών, φυσικών ή νομικών προσώπων.
- 4) Έσοδα από την πώληση υλικών, εκδόσεων, δεδομένων και κάθε άλλου πνευματικού προϊόντος που παράγει ή εκμεταλλεύεται ο φορέας διαχείρισης, καθώς και αμοιβές από την εκτέλεση ερευνών, μελετών και κάθε είδους υπηρεσιών για λογαριασμό τρίτων. Έσοδα που προέρχονται από την εκμετάλλευση και προβολή του προστατευόμενου αντικειμένου, όπως έσοδα από εισιτήρια, ξεναγήσεις ομάδων επισκεπτών, προβολή και εκμετάλλευση οπτικοακουστικού υλικού, εκχώρηση σημάτων ποιότητας και συνεργασίας σε επιχειρήσεις.
- 5) Επιχορηγήσεις από άλλες πηγές και κάθε άλλο έσοδο από οποιαδήποτε αιτία.

Επιπρόσθετοι πόροι μπορούν να αντληθούν από τις ακόλουθες δραστηριότητες ή δράσεις:

- I. Εκτέλεση ερευνητικών έργων για λογαριασμό τρίτων
- II. Τη λειτουργία του Ολυμπιακού Κέντρου Κωπηλασίας και Κανό μετά από συμφωνία με τον υπεύθυνο για τη διαχείριση και λειτουργία του φορέα ή υπηρεσία.
- III. Εκμετάλλευση της περιουσίας του στις οποίες περιλαμβάνονται και οι εισπράξεις από εκδόσεις καθώς και από την παραχώρηση της χρήσης εξοπλισμού ή λειτουργιών.
- IV. Είσπραξη του οριζόμενου αντιτίμου για τη στάθμευση οχημάτων στους ειδικούς χώρους στάθμευσης και τη χρήση μέσων μαζικής μεταφοράς που λειτουργούν με ευθύνη του ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ.
- V. Έκδοση εισιτηρίου εισόδου στο Εθνικό Πάρκο.

ΜΕΡΟΣ Δ: ΜΕΘΟΔΟΣ

4.1. Γενικά.

Στην παρούσα μελέτη, ο τρόπος εργασίας αποτελεί ουσιαστικά ένα συνδυασμό προσωπικής συνέντευξης και βιβλιογραφικής ανασκόπησης. Χρησιμοποιήθηκαν ακόμα στοιχεία του πλαισίου DPSIR όπως αυτό περιγράφεται στην βιβλιογραφία (Kristensen, 2004).

4.2. Προσωπικές συνεντεύξεις.

Πραγματοποιήθηκε μία προσωπική συνέντευξη με τον κ. Κίωνα Χατζημίρο, πρώτο Πρόεδρο του ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ. (2004-2009), στις 23/10/2009. Είχε τη μορφή προκαθορισμένων ερωτήσεων που χωρίζονταν σε 2 κατηγορίες, στις γενικές, γύρω από το σύστημα των Προστατευόμενων Περιοχών και της διαχείρισης αυτών τόσο στην Ελλάδα όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, και στις ειδικές, για τη θέσπιση και λειτουργία του ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ.

Ο κύριος Χατζημίρος επιλέχθηκε για την συνέντευξη αυτή, καθώς κάλυπτε πλήρως τις ανάγκες της έρευνας. Αρχικά η γενική του εμπειρία σε περιβαλλοντικά θέματα κρίθηκε πολύ σημαντική, καθώς ο κ. Χατζημίρος είναι αναπληρωτής καθηγητής στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, στο τμήμα Πολιτικών Μηχανικών, στον τομές Υδατικών Πόρων και Περιβάλλοντος, με πλούσιο ερευνητικό και συγγραφικό έργο, που αποτελείται από βιβλία και μια πληθώρα δημοσιεύσεων τόσο σε καθημερινά όσο και σε επιστημονικά περιοδικά. Έπειτα, η ειδικότερη εμπειρία του πάνω στο θέμα της διπλωματικής, αφού ο κ. Χατζημίρος υπήρξε πρόεδρος του ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ. από το 2003 έως το 2009, κρίθηκε πολύτιμη.

Αναγνωρίζεται από τον συγγραφέα της παρούσας μελέτης, ότι ενδεχομένως η άποψη του κ. Χατζημίρου να μην ταυτίζεται με τις απόψεις των υπολοίπων εμπλεκόμενων στο θέμα, και πολύ πιθανόν να υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις σε απόψεις κι εκτιμήσεις, ακόμα και σε θέματα που φαντάζουν δεδομένα και μετρήσιμα και συνεπώς οι εκτιμήσεις θα έπρεπε να συγκλίνουν. Επιλέχτηκε όμως να παρουσιαστεί η άποψη του κ Χατζημίρου, καθώς ο ίδιος έμεινε αποστασιοποιημένος τόσο από τις δημόσιες υπηρεσίες που εμπλέκονται στη λειτουργία του φορέα, όσο και από την τοπική κοινωνία, αντιμετωπίζοντας με ερευνητική αντίληψη τα θέματα που προέκυψαν, και συλλέγοντας πληροφορίες για αυτά, ως αντικείμενο της επιστημονικής του δραστηριότητας.

4.3. Βιβλιογραφική ανασκόπηση.

Επιχειρήθηκε μια εμπειρισταωμένη ανασκόπηση του θέματος όπως αυτό περιγράφεται στην διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία. Οι πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν αφορούν τη δημιουργία των Προστατευόμενων Περιοχών, το πλαίσιο λειτουργίας τους και τους στόχους αυτών, καθώς ακόμα και τα προβλήματα που προκύπτουν από τη λειτουργία τους, μοντέλα και θεωρίες επίλυσής τους, καθώς και εργασίες σχετικές με τους όρους της συμμετοχής.

4.4. Το πλαίσιο DPSIR.

Το πλαίσιο DPSIR είναι χρήσιμο στην περιγραφή των σχέσεων μεταξύ της προέλευσης και των συνεπειών των περιβαλλοντικών προβλημάτων. Σύμφωνα με το πλαίσιο αυτό, υπάρχει μία αλυσίδα τελικών κρίκων, που ξεκινούν από τις κινητήριες δυνάμεις (driving forces, π.χ. τομείς οικονομικής δραστηριότητας, ανθρώπινες δραστηριότητες), συνεχίζουν με τις πιέσεις (pressures, π.χ. εκπομπές αερίων, απόβλητα), τις καταστάσεις (states, π.χ. φυσική, χημική, βιολογική) και τους αντίκτυπους στα οικοσυστήματα (impacts, π.χ. ανθρώπινη υγεία) και τελικά οδηγούν σε πολιτικές αντιδράσεις (responses, π.χ. καθορισμός στόχων και προτεραιοτήτων) (Kristensen, 2004).

Οι κινητήριες δυνάμεις ουσιαστικά είναι μια ανάγκη, που αποτελεί και τον στόχο. Μπορεί να είναι ο πληθυσμός μια περιοχής, οι μεταφορές, η χρήση ενέργειας, τα ενεργειακά εργοστάσια, η βιομηχανία, η γεωργία, οι χρήσεις γης. Οι πιέσεις είναι τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την επίτευξη του στόχου. Οι καταστάσεις σχετίζονται με την κατάσταση του περιβάλλοντος και πως αυτή θα επηρεαστεί από τις πιέσεις. Οι αντίκτυποι περιγράφουν την επίδραση που θα έχει η αλλαγή της κατάστασης του περιβάλλοντος τόσο σε ατομικό επίπεδο (π.χ. ανθρώπινη υγεία) όσο και σε κοινωνικό επίπεδο (οικονομικό και κοινωνικό). Τέλος η αντίδραση, είναι το αποτέλεσμα ενός ανεπιθύμητου αντίκτυπου, και μπορεί να προέρχεται τόσο από την πολιτική ηγεσία όσο και από την ίδια την κοινωνία.

ΜΕΡΟΣ Ε: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

5.1. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΑΡΚΟΥ

5.1.1. Βιολογικά Χαρακτηριστικά.

Έχουν καταγραφεί μέχρι σήμερα πάνω από 320 είδη χλωρίδας με τυπικά είδη της Μεσογειακής βλάστησης, καθώς και ενδημικά και τοπικά ενδημικά είδη. Η πανίδα περιλαμβάνει πολλά προστατευόμενα είδη (πουλιά, αμφίβια, ερπετά και το τοπικό ενδημικό ψάρι *Pseudophoxinus stymphalicus marathonicus*). Η περιοχή είναι μεγάλης σημασίας για τα αποδημητικά πουλιά, αφού αποτελεί σημαντικό σταθμό στην μεταναστευτική τους πορεία (από τους ελάχιστους που απέμειναν στην Αττική) και τόπο αναπαραγωγής. Στην περιοχή έχουν παρατηρηθεί 219 είδη πτηνών, σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία (Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία και ορνιθολόγοι που εργάζονται στην περιοχή). Πολλά από αυτά είναι σπάνια και απειλούμενα σε όλη την Ευρώπη, ενώ 7 είδη είναι παγκοσμίως απειλούμενα. Σύμφωνα με έκθεση της Ελληνικής Ορνιθολογικής εταιρίας (Η κατάσταση των ΣΕΠΠΕ 2006, 2007), οι κυριότερες απειλές που αναφέρονται με βάση τη βαθμολογία αφορούν, τη νομαδική βόσκηση (6/14), την οικιστική ανάπτυξη με κατοικίες μόνιμες ή εξοχικές(7/14), την λαθροθηρία (7/14), ενόχληση από κυνήγι (6/14), την καταστροφή χώρου διατροφής (5/14), δραστηριότητες αναψυχής (5/14), κατασκευή φραγμάτων / διαχείριση νερού (6/14), μπάζωμα εκτάσεων (5/14) στην καρδιά του έλους τα οποία χαρακτηρίζονται ως «Έργα αποκατάστασης πάρκου Σχοινιά», σκουπίδια (6/14), και προσχώσεις (5/14). Να σημειωθεί ότι οι απειλές βαθμολογούνται σε κλίμακα από 0-14 αυξανόμενη όσο αυξάνεται και η σοβαρότητα της απειλής.

Η κατάσταση των ενδιατημάτων σε σχέση με την έκταση τους βαθμολογείται ως ΚΑΚΗ 40-70% , και σε σχέση με την ποιότητα τους επίσης ΚΑΚΗ 40-70%. Όλη η περιοχή ΣΕ (>90%) καλύπτεται από κατάλληλο καθεστώς διατήρησης. Υπάρχει κατάλληλο και κατανοητό σχέδιο διαχείρισης το οποίο έχει ως στόχο την διατήρηση και βελτίωση των ειδών που πληρούν τα κριτήρια. Σημαντικές δράσεις διατήρησης εφαρμόζονται αλλά δεν είναι ευρεία κατανοητές και περιορίζονται από πόρους και ικανότητες. Το 2006 στο έλος Σχοινιά πραγματοποιήθηκαν: Τοποθέτηση φυλάκων από τον φορέα διαχείρισης.

Τοποθέτηση παρατηρητηρίων για ανάπτυξη του birdwatching

Εκδήλωση οικοτουριστικού περιεχομένου - διέλευση του Εθνικού Πάρκου με ποδήλατο

Ξεναγηση καθηγητών και ομάδων τουριστών

Birdwatching

Μεσοχειμωνιάτικες καταμετρήσεις

Δακτυλιώσεις

Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στο μεταναστευτικό είδος *Plegadis falcinellus* (Χαλκόκοτα). Τα τελευταία χρόνια έχουν καταγραφεί πολλά νέα είδη για την περιοχή. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το φώλιασμα δύο ειδών που δεν φώλιαζαν μέχρι πρόσφατα, του λευκοτσικνιά *Egretta garzetta* με 27-50 ζ. και της βαλτόπαπιας *Aythya nyroca* με λιγότερα από 10 ζευγάρια. Τα τελευταία 3 χρόνια στο Έλος ξεχειμωνιάζει για αρκετούς μήνες το χρόνο και ένας Στικταετός *Aquila clanga*.

5.1.2. Τεχνικά Χαρακτηριστικά.

Καταρχάς παρατηρείται ότι το Πάρκο δεν έχει περιοχή προστασίας (Buffer area) αλλά μόνο πυρήνα (core area) (Χατζημπίρος, 2009). Ο φορέας δεν στεγαζόταν σε κάποιο κτίριο εντός ή πλησίον του Πάρκου. Αυτό οφείλεται στην ασυμφωνία μεταξύ του ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ. και της εταιρίας Ολυμπιακών Ακινήτων Α.Ε., που διαχειρίζεται τις κτιριακές εγκαταστάσεις εντός του Πάρκου, κοντά στο Κωπηλατοδρόμιο, όσον αφορά την παραχώρηση κάποιου κτιρίου. Όμως τελευταία, η εταιρία παραχώρησε κάποιο κτίριο στη νέα διεύθυνση του Φορέα (Χατζημπίρος, 2009).

Ο Φορέας Διαχείρισης προέβη σε μια σειρά τεχνικών έργων για να καταστήσει καλύτερη την λειτουργία του Πάρκου. Αυτά είναι (Χατζημπίρος, 2009):

- 1) Φύλαξη του Εθνικού Πάρκου επί ένα έτος, με χρησιμοποίηση ειδικού τζίπ που αγοράστηκε από τον ΦΟΔΕΠΑΣΜ.
- 2) Υποστήριξη εθελοντικών προγραμμάτων που πραγματοποιούνται στην περιοχή του Εθνικού Πάρκου και περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων καθαρισμό του δάσους από απορρίμματα.
- 3) Καθαρισμό του πευκοδάσους από όγκους ξερών κλαδιών που συσσωρεύσε η χιονόπτωση του 2004.
- 4) Καθαρισμό του υγροτόπου από συσσωρευμένα μπάζα.
- 5) Επικοινωνιακές δράσεις, με διεξαγωγή έρευνας κοινού στην περιοχή του Εθνικού Πάρκου και συνεντεύξεων με κατοίκους της περιοχής, δημιουργία λογοτύπου και έκδοση ενημερωτικών εντύπων. Συνεντεύξεις Τύπου και εκστρατεία ενημέρωσης με δεκάδες σχετικές δημοσιεύσεις στον Τύπο, αναφορές σε ραδιοφωνικά και τηλεοπτικά προγράμματα.
- 6) Ένταξη του Πάρκου στο Europarc Federation.
- 7) Συνεργασία με ΔΕΕΑΠ – ΥΠΕΧΩΔΕ για το έργο πλήρους αποξήλωσης της πρώην αμερικανικής βάσης και περιβαλλοντικής αποκατάστασης του χώρου.
- 8) Συνεργασία με ΟΕΟΑ Αθήνα 2004 για το έργο βιολογικής καταπολέμησης των κουνουπιών το 2004, προσπάθειες για την συνέχιση του έργου.

9) Προσπάθεια ένταξης της περιοχής του Εθνικού Πάρκου στην επόμενη φάση κτηματογράφησης από το Εθνικό Κτηματολόγιο, με στόχο καλύτερη προστασία και πραγματοποίηση ορισμένων απαλλοτριώσεων.

Με το έργο «**Διαχείριση επισκεπτών και ερμηνεία περιβάλλοντος**» έχουν κατασκευαστεί υποδομές που στοχεύουν στη διαμόρφωση χώρου φιλικού για τον επισκέπτη, στη διευκόλυνση πεζοπορίας και παρατήρησης της φύσης, στον περιορισμό των Ι.Χ., στην οργάνωση της κίνησης λεωφορείων.

Το έργο ειδικότερα περιλαμβάνει (Χατζημπίρος, 2009):

- 1) Σχεδιασμό και σήμανση μονοπατιών πεζοπορίας
- 2) Υποδομές για τον περιορισμό της κίνησης και της ταχύτητας των αυτοκινήτων στο δάσος, την παραλία και τον υγρότοπο.
- 3) Κατασκευή 5 παρατηρητηρίων, 4 εγκαταστάσεων εξυπηρέτησης επισκεπτών στην παραλία και φυλακίου στην είσοδο του Πάρκου
- 4) Τοποθέτηση οροσήμων του Πάρκου.

Όσον αφορά τις γεωργικές πρακτικές που εφαρμόζονται στην περιοχή και την υιοθέτηση μεθόδων βιολογικής καλλιέργειας, αυτό ουδέποτε πραγματοποιήθηκε (Χατζημπίρος, 2009). Η Γεωργία στην περιοχή όμως δεν είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένη, και ούτε υπάρχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την άσκησή της από την πλευρά των κατοίκων, που επιδιώκουν ως επί το πλείστον τη μετατροπή της χρήσης γης από γεωργική γη σε οικόπεδα (Χατζημπίρος, 2009).

5.1.3. Διοικητικά Χαρακτηριστικά.

Αρχικά, το όλο διοικητικό σχήμα, που θέλει τον Φορέα υπεύθυνο για τη διαμόρφωση του σχεδιασμού και της οργάνωσης του Πάρκου, αλλά του στερεί τις όποιες αρμοδιότητες εφαρμογής του νόμου σε περιπτώσεις παρανομιών, κρίνεται σαφώς μη λειτουργικό από την εμπειρία λειτουργίας του Φορέα (Χατζημπίρος, 2009).

Ο Φορέας όσο λειτούργησε υπό την προεδρία του κ. Χατζημπίρου, είχε απασχολήσει προσωπικό 9 ατόμων. Έναν δασολόγο, μία γραμματέα, και 7 φύλακες (Χατζημπίρος, 2009). Ο ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑΣ.Μ. έχει λειτουργήσει επί 5 έτη, με χρηματοδότηση 220000 Ευρώ από το ΕΠΠΕΡ και δωρεάν υποστήριξη από το ΕΜΠ. Η φύλαξη του Πάρκου πραγματοποιήθηκε επί ένα χρόνο (2006-2007), είχε προβλεφθεί από το ΕΠΠΕΡ κονδύλι 150000 Ευρώ, που αντιστοιχεί σε αμοιβή δύο φυλάκων σε 24ωρη βάση. Για την προμήθεια εξοπλισμού όπως η αγορά τζιπ, για επικοινωνιακές δράσεις και για παρακολούθηση του περιβάλλοντος είχε προβλεφθεί ποσό μέχρι 125000 Ευρώ. Για το βασικό έργο διαμόρφωσης του Εθνικού Πάρκου: «**Διαχείριση επισκεπτών και ερμηνεία περιβάλλοντος**» είχε προβλεφθεί κόστος μελέτης και κατασκευής μέχρι 750000

Ευρώ. Τον τελευταίο χρόνο εγκρίθηκε μικρή πρόσθετη χρηματοδότηση περίπου 250000 Ευρώ από το ΕΠΠΕΡ για την πρόσληψη φυλάκων και προσωπικού υποστήριξης. Το Εθνικό Πάρκο έχει επίσης χρηματοδοτηθεί με μικρά ποσά από την ΤΕΔΚΝΑ και το ΕΤΕΡΠΣ (Χατζημπίρος, 2009).

Στο Πάρκο δεν επιβλήθηκε κάποιο αντίτιμο. Ο χώρος περιμετρικά του Πάρκου δεν είναι περιφραγμένος, συνεπώς θα ήταν άτοπο να εφαρμοστεί κάποια στρατηγική εισιτηρίου εισόδου. Στις σκέψεις του Φορέα ήταν η εφαρμογή αντιτίμου για τα Ι.Χ. μέσω κυκλοφορίας που θα συνδυαζόταν και με χώρο στάθμευσης, ή η προσφορά άλλων υπηρεσιών εντός του Πάρκου (π.χ. χρήση των παρατηρητηρίων) έναντι αντιτίμου, πρακτική που συμφωνεί και με την βιβλιογραφία (Parageorgiou and Kassioumis, 2005). Δυστυχώς όμως κανένα τέτοιο πρόγραμμα δεν εφαρμόστηκε τελικά (Χατζημπίρος, 2009).

Το σύστημα πυρασφάλειας του Πάρκου αν και σύγχρονο και άρτια εξοπλισμένο, δεν στελεχώθηκε από την Πυροσβεστική Υπηρεσία, η οποία αρνείται να το αναλάβει, με αποτέλεσμα να μένει στον Φορέα το μεγάλο κόστος συντήρησης ενός τέτοιου συστήματος, δίχως στην ουσία να είναι λειτουργικό (Χατζημπίρος, 2009).

Η συνεργασία με το Λιμεναρχείο θεωρήθηκε κακή. Σαν παράδειγμα αναφέρεται η άρνηση του να εκδώσει την αστυνομικής φύσης άδεια που ήταν απαραίτητη για να ολοκληρωθούν οι εργασίες 2 νόμιμων έργων του φορέα στην παραλία (εγκαταστάσεις εξυπηρέτησης λουομένων) (Χατζημπίρος, 2009).

Η τοπική αυτοδιοίκηση αν και φαίνεται να συνεργάζεται με τον Φορέα, παρασκηνιακά μάλλον υπονομεύει το έργο του. Χαρακτηριστικά παραδείγματα η σκόπιμη καθυστέρηση των παραδοτέων και στάση του Δήμου έναντι του Εθνικού Πάρκου οδήγησαν την Ευρωπαϊκή Ένωση στη διακοπή του προγράμματος LIFE. Επιπλέον, ο δήμος αποφεύγει να αφαιρέσει τις άδειες λειτουργίας των κατεδαφιστέων ταβερνών, ενώ μισθώνει σε επιχειρηματίες 3 τροχόσπιτα-μαπάκια στην παραλία, τα οποία προκαλούν παρόμοια προβλήματα με τις ταβέρνες και έχουν κατασκευάσει μόνιμες εγκαταστάσεις στον αιγιαλό (Χατζημπίρος, 2009).

Η συνεργασία με το Δασαρχείο, κρίνεται ικανοποιητική (Χατζημπίρος, 2009).

Η συνεργασία με τον Περιφέρεια Αττικής κρίνεται επίσης προβληματική. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, όταν στις (21-7-2006) ο φορέας έστειλε εξώδικο προς τον γενικό γραμματέα Περιφέρειας Αττικής, με το οποίο ζητούσε να ασκήσει την αρμοδιότητά του και να εκτελέσει άμεσα τις αποφάσεις κατεδάφισης των αυθαίρετων καταστημάτων που βρίσκονται στην παραλία, καθώς η παράνομη λειτουργία τους δυσχεραίνει -αν δεν ματαιώνει- την αποτελεσματική διαχείριση και προστασία της εν λόγω περιοχής. Έκτοτε αναμένεται η απάντηση (Χατζημπίρος, 2009).

Η συνεργασία με την Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε. κρίνεται επίσης προβληματική. Η εταιρεία έχει παραμελήσει το Κωπηλατοδρόμιο (το οποίο βρίσκεται εντός του πάρκου) με το πρόσχημα ότι οι περιβαλλοντικοί όροι είναι πολύ αυστηροί. Το συγκεκριμένο έργο έχει μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης. Θα μπορούσε να προσελκύσει αθλητές που θα προπονούνται τον χειμώνα, όταν τα δικά τους κωπηλατοδρόμια είναι παγωμένα (Χατζημπίρος, 2009). Τον Αύγουστο του 2006, άγνωστοι παραβίασαν την περίφραξη και κατέστρεψαν το ρυθμιστικό σύστημα (βάνες) απόληψης νερού από τη Μακαριά Πηγή, που τροφοδοτεί με νερό το κωπηλατοδρόμιο και, εν συνεχεία, τον υγρότοπο. Προκλήθηκε ο θάνατος εκατοντάδων υδρόβιων οργανισμών. Τα Ολυμπιακά Ακίνητα, ενώ είχαν υποχρέωση άμεσης επισκευής, καθυστέρησαν επί 11 μήνες να προχωρήσουν στην αποκατάσταση της βλάβης. Και όταν τελικώς αποκατέστησαν τη βλάβη, δεν την αποκατέστησαν πλήρως, με αποτέλεσμα να απορρέει λιγότερο νερό από το προβλεπόμενο προς τον υγρότοπο (Χατζημπίρος, 2009), ικανοποιώντας σε μερικό βαθμό τις απαιτήσεις των τοπικών συμφερόντων.

Η συνεργασία με το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. ήταν επίσης κακή. Αδιαφόρησε για την υλοποίηση των αναγκαίων μικρών έργων που έπρεπε να συμπληρώσουν τους περιβαλλοντικούς όρους του κωπηλατοδρομίου. Ίδρυσε έναν Φορέα Διαχείρισης και τον άφησε πολιτικά και οικονομικά ανυπεράσπιστο από τον Απρίλιο του 2004, απέναντι στα οργανωμένα συμφέροντα της τοπικής κοινωνίας, δίχως να επιδείξει την ανάλογη διάθεση και πολιτική βούληση για την εφαρμογή του νομικού πλαισίου που καλέστηκε να εφαρμόσει (Χατζημπίρος, 2009). Επιπλέον, το υπουργείο δεν κάλυψε την εθνική συμμετοχή που απαιτείται (περί τα 400.000 ευρώ) του τριετούς προγράμματος LIFE "Green Marathon", που εξασφαλίστηκε από τον φορέα το 2004, αλλά τελικά δεν αξιοποιήθηκε (Χατζημπίρος, 2009).

5.1.4. Κοινωνικά Χαρακτηριστικά.

Καταρχάς εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι σύμφωνα με στοιχεία του Φορέα, η τοπική κοινωνία ελάχιστα χρησιμοποιεί το Πάρκο, και οι επισκέπτες του είναι στην συντριπτική τους πλειοψηφία κάτοικοι της Αθήνας ή τουρίστες (Χατζημπίρος, 2009). Πραγματοποιήθηκε πρόγραμμα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των κατοίκων της περιοχής με έκδοση 2 ειδών ενημερωτικών φυλλαδίων και εκδηλώσεων στην περιοχή αλλά το αποτέλεσμα δεν ήταν το αναμενόμενο (Χατζημπίρος, 2009). Η τοπική κοινωνία που από την αρχή αντιμετωπίζει εχθρικά το Εθνικό Πάρκο και ακολούθως το Φορέα Διαχείρισης του, δεν άλλαξε στάση, και συνεχίζει να βλέπει εχθρικά τον Φορέα (Χατζημπίρος, 2009).

Οι βασικοί λόγοι πίσω από την αρνητική στάση της τοπικής κοινωνίας βρίσκονται κυρίως πίσω από την μεγάλη αξία της γης στην συγκεκριμένη περιοχή, καθώς και στους περιορισμούς

που θέτει η ύπαρξη του Πάρκου, στις δραστηριότητες της τοπικής κοινωνίας (Χατζημπίρος, 2009). Πιθανώς πάντως, να μην πραγματοποιήθηκαν αρκετές προσπάθειες όσον αφορά την ευαισθητοποίηση των κατοίκων, ή απλά οι κάτοικοι της συγκεκριμένης περιοχής να είναι οπισθοδρομικών αντιλήψεων (Χατζημπίρος, 2009). Μακροχρόνια, με το γενικότερο περιβαλλοντικό ρεύμα και φυσικά με την εκπαίδευση της νέας γενιάς, πιθανότατα αυτό να αλλάξει, αλλά τα αμέσως προσεχή χρόνια δεν είναι ρεαλιστικό να αναμένεται αλλαγή στην αντιμετώπιση της τοπικής κοινωνίας προς τον ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ. (Χατζημπίρος, 2009). Πλην των βασικών λόγων που προαναφέρθηκαν, μεγάλο ρόλο στην διαμόρφωση της αρνητικής στάσης, διαδραματίζουν και οι συνθήκες κάτω από τις οποίες ιδρύθηκε ο συγκεκριμένος Φορέας. Πιο συγκεκριμένα, κάτω από την πίεση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, η δημόσια διαβούλευση στο στάδιο του σχεδιασμού του φορέα, με τους κοινωνικούς εταίρους υπήρξε ιδιαίτερα σύντομη, και σε καμία περίπτωση ουσιαστική, δημιουργώντας αρνητική προδιάθεση απέναντι στο πάρκο από την αρχή (Χατζημπίρος, 2009).

5.2 ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΙΣ ΔΙΑΜΑΧΕΣ

5.2.1 Γενική Περιγραφή Αιτίων.

Ένα από τα κύρια προβλήματα είναι το φαινόμενο της έντονης οικιστικής ανάπτυξης, που εμφανίζεται εντός αυτού, με τη μορφή κατοικίας, εστίασης και αναψυχής. Ειδικότερα παρατηρούνται εντός του πευκοδάσους πολυτελείς περιφραγμένες κατοικίες. Οι κατοικίες αυτές είναι νόμιμες και χαρακτηρίζονται ως οικισμός. Κατοικίες παρατηρούνται επίσης στον υγρότοπο, που όμως η νομιμότητά τους αμφισβητείται. Κρίνεται, λοιπόν, απαραίτητη η εξέταση της νομιμότητας όλων των κατοικιών εντός του πάρκου. Ακόμα στην παραλία του Σχινιά, στο βορειο-ανατολικό άκρο του πευκοδάσους, έχουν χτιστεί εδώ και πολλά χρόνια χώροι εστίασης (ταβέρνες), η κατεδάφιση οποίων έχει ζητηθεί από το Συμβούλιο της Επικρατείας με τελεσίδικες αποφάσεις (υπ. Αριθμ. 1457-1458, 2248-2253 /2004). Όμως ουδεμία κατεδάφιση έχει πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα. Επίσης χώροι αναψυχής εμφανίζονται κατά μήκος της ακτογραμμής του πευκοδάσους, όπου παρατηρούνται ξύλινες κατασκευές (καντίνες κλπ.) και θαλάσσιες δραστηριότητες κυρίως κατά τους θερινούς μήνες. Οι συγκεκριμένοι χώροι αναψυχής δεν επιβαρύνουν άμεσα το περιβάλλον αλλά έμμεσα αφού ο μεγάλος αριθμός επισκεπτών που προσελκύουν τους καλοκαιρινούς μήνες ασκεί μεγάλη πίεση στο οικοσύστημα του πευκοδάσους που εντείνεται με την ανεξέλεγκτη παρουσία των επισκεπτών στο χώρο. Παράλληλα με την αύξηση των χώρων αυτών, μειώνεται η ελεύθερη παραλία. Πρέπει να σημειωθεί επίσης, ότι ο μεγάλος αριθμός επισκεπτών και οι έντονες θαλάσσιες δραστηριότητες (μηχανοκίνητα σπορ,

ψάρεμα) κατά τους θερινούς μήνες ασκούν μεγάλη πίεση και στο θαλάσσιο περιβάλλον του όρμου του Σχινιά (ζώνη Α5) του Εθνικού Πάρκου.

Παρουσιάστηκαν φαινόμενα πλημμύρων και καθιζήσεων σε κατοικίες που εντοπίζονται εντός η περιμετρικά του υγροτόπου. Το γεγονός αυτό είναι αναμενόμενο αφού τώρα ο υγρότοπος κατακλύζεται από νερό που μέχρι πρότινος παροχετευόταν στη θάλασσα από ένα σύστημα καναλιών το οποίο καταργήθηκε με την κατασκευή του κωπηλατοδρομίου. Το θέμα αυτό δημιούργησε έντονες αντιδράσεις από τους κατοίκους της περιοχής.

Πολλά ακίνητα που εντοπίζονται εντός του άλλοτε αποξηραμένου υγροτόπου έχασαν την αξία τους λόγω της κατάκλυσης με νερό του υγροτόπου. Επομένως τέθηκε θέμα αποζημιώσεων των συγκεκριμένων ιδιοκτητών οι οποίοι πραγματοποίησαν έντονες διαμαρτυρίες τόσο προς τον ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ. όσο και προς τον Δήμο Μαραθώνα.

Εξαιτίας της αυξημένης παρουσίας νερού στον υγρότοπο, υπήρξε αύξηση των κουνουπιών ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες, στην πεδιάδα του Σχινιά, με αποτέλεσμα έντονες διαμαρτυρίες των κατοίκων. Οι διαμαρτυρίες των κατοίκων όμως, εμπεριέχουν σε μεγάλο βαθμό και την επιδίωξη μόνιμης αποξήρανσης του έλους, ώστε να μετατραπεί σε ξερή γη (Χατζημπίρος, 2009).

Έντονο κρίνεται και το πρόβλημα της ρύπανσης που παρατηρείται εντός του πευκοδάσους του Σχινιά από σκουπίδια και οικοδομικά υλικά (μπαζα). Αυτό οφείλεται στην ασυνειδησία των επισκεπτών του πευκοδάσους που αφήνουν σκουπίδια ανεξέλεγκτα, ανάβουν φωτιές για να ψήσουν, πηγαίνουν με τα αυτοκίνητά τους μέχρι την παραλία καταστρέφοντας τις ρίζες των πεύκων.

5.2.2. Ο Υγρότοπος.

Κρίσιμο στοιχείο για την ύπαρξη αυτή καθαυτή του υγροτόπου του Εθνικού Πάρκου Σχινιά – Μαραθώνα, ο οποίος καταλαμβάνει την «περιοχή προστασίας της φύσης» ζώνη Α1 του Πάρκου, είναι η τροφοδότησή του με νερό από την Μακαριά Πηγή που βρίσκεται στη Ζώνη Α4.

Πριν την ίδρυση του ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ. και την εγκατάσταση του Ολυμπιακού Κωπηλατοδρομίου στη Ζώνη Β1 του Πάρκου, τα νερά της Μακαρίας Πηγής οδηγούντο απευθείας στη θάλασσα με μία αποστραγγιστική τάφρο του 1923, με αποτέλεσμα ο υγρότοπος να κρατά νερό μόνο το χειμώνα με τις βροχές. Το 2002 κατασκευάστηκε στην τάφρο αυτή ένας μικρός υδροφράκτης που συγκρατεί το μεγαλύτερο μέρος του νερού και το στέλνει με μία αύλακα στο κωπηλατοδρόμιο. Από εκεί το νερό φεύγει με φυσική ροή προς τη βοηθητική λίμνη προθέρμανσης, και από αυτήν, το επιπλέον νερό οδηγείται με ειδική σήραγγα προς τον υγρότοπο. Τα τελευταία τρία χρόνια το σύστημα αυτό λειτούργησε πάρα πολύ καλά, με

αποτέλεσμα ο υγρότοπος να γεμίσει με ψάρια, με χιλιάδες βατράχια και προπάντων με πουλιά. Την άνοιξη του 2006 παρατηρήθηκαν στην περιοχή πολλά προστατευόμενα είδη πουλιών, όπως καλαμόκιρκοι, λευκοτσικνιάδες, σταχτοτσικνιάδες, κρυπτοτσικνιάδες, καλαμοκανάδες, φαλαρίδες, διάφορα είδη παπιών (μεταξύ των οποίων και η σπάνια βαλτόπαπια) καθώς και χιλιάδες χελιδόνια.

Το πόσο κρίσιμο στοιχείο για την ύπαρξη του υγροτόπου είναι το νερό και η διαχείρισή του φαίνεται με τον πιο σαφή και κατηγορηματικό τρόπο από τη γενική απαγόρευση γεωτρήσεων και απόληψης νερού, εντός του Πάρκου, εκτός από την πυροπροστασία και την προστασία της χλωρίδας και της πανίδας, που προβλέπεται από το άρθρο 4.7 του Π/Δτος (Δ' 395 2000).

Μέσα στο πρώτο δεκαπενθήμερο του Αυγούστου του 2006, άγνωστοι, αφού κατέστρεψαν την περίφραξη γύρω από τις υδραυλικές εγκαταστάσεις που βρίσκονται εντός της ζώνης B1 που έχει παραχωρηθεί στην εταιρεία «Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε.», εισήλθαν στο χώρο και παρενέβησαν στο ρυθμιστικό σύστημα (βάνες) απόληψης νερού από τη Μακαριά Πηγή προς το Κωπηλατοδρόμιο, με άμεσο στόχο την παράνομη αποξήρανση και καταστροφή του υγροτόπου και την ανεπανόρθωτη υποβάθμιση της «περιοχής προστασίας της φύσης» του Εθνικού Πάρκου Σχινιά–Μαραθώνα, με δεδομένες τις αντιπαλότητες και αντιδικίες που έχουν αναπτυχθεί από την ίδρυση του Πάρκου με τον Φ.Ο.Δ.Ε.Π.Α.Σ.Μ., από οικιστές και συλλόγους τους στην περιοχή μέχρι σήμερα, ιδίως του «Εξωραϊστικού και Πολιτιστικού Συλλόγου Λημικού Σχινιά Μαραθώνα» που εδρεύει στον οικισμό «Θέμις» Μαραθώνα Αττικής, του συλλόγου κατοίκων «Μιλτιάδης» που εδρεύει στο Κάτω Σούλι Μαραθώνα Αττικής και του συλλόγου κατοίκων που εδρεύει στον οικισμό Αγίου Γεωργίου Μαραθώνα Αττικής. Αποτέλεσμα αυτής της ενέργειας ήταν η μεγαλύτερη ποσότητα του νερού να ρέει παρανόμως προς τη θάλασσα μέσω της παλαιάς αποξηραντικής τάφρου και η στάθμη του κωπηλατοδρομίου να έχει πέσει ακριβώς όσο χρειαζόταν για να μην υπάρχει υπερχειλίση προς τον υγρότοπο. Αυτό όπως εύκολα γίνεται αντιληπτό οδήγησε στην σταδιακή αποξήρανση του υγροτόπου με ανυπολόγιστη καταστροφή στο προστατευόμενο και εύθραυστο αυτό οικοσύστημα. Συγκεκριμένα παρατηρήθηκαν θάνατοι υδρόβιων ζώων κατά χιλιάδες λόγω της έλλειψης νερού στον υγρότοπο, χαρακτηριστικά πολύ σοβαρής και ενδεχομένως ανεπανόρθωτης οικολογικής καταστροφής. Σημειώνεται ότι, με την κατασκευή του κωπηλατοδρομίου και την συνακόλουθη αποκατάσταση της υδρολογικής κατάστασης του υγροτόπου μετά το 2003, αναπτύχθηκαν στον υγρότοπο αξιόλογοι πληθυσμοί διαφόρων ειδών υδρόβιας πανίδας, μεταξύ των οποίων και πολλά απειλούμενα είδη πουλιών, τα οποία με την περιγραφείσα αποξήρανση λόγω της δολιοφθοράς υπέστησαν ανυπολόγιστη καταστροφή.

Κατόπιν της διαπίστωσης αυτής της παράνομης πράξης ζητήθηκε με έγγραφό του ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ. προς τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού ΕΥΔΕ/ΑΟΕΕ και τα «Ολυμπιακά Ακίνητα ΑΕ» το οποίο κοινοποιήθηκε στον Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ και το Δήμο Μαραθώνα, στις 7/8/2006, ενημερώνεται για τα συμβάντα προκειμένου να προβεί στις ενδεικνυόμενες ενέργειες. Στη συνέχεια, τα «Ολυμπιακά Ακίνητα ΑΕ» δια μέσου τηλεφωνημάτων, διαβεβαίωσαν προφορικά τόσο τον ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ. όσο και μέλη περιβαλλοντικών οργανώσεων, αλλά και ευαίσθητους πολίτες που εξέφρασαν τηλεφωνικά και γραπτά την αγωνία τους, ότι το πρόβλημα θα αποκαθίστατο. Επειδή όμως στη συνέχεια πληροφορηθήκε ο ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ. από μέλη περιβαλλοντικών οργανώσεων ότι ούτε η ροή του νερού προς τον υγρότοπο είχε αποκατασταθεί ούτε η παραβιασθείσα περίφραξη που προστατεύει τις βάνες είχε επιδιορθωθεί, προειδοποιήσαμε με νέο έγγραφό μας προς τα «Ολυμπιακά Ακίνητα ΑΕ» και την Γενική Γραμματεία Αθλητισμού ΕΥΔΕ/ΑΟΕΕ, το οποίο κοινοποιήθηκε στον Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ, στις 14/9/2006, ότι το πρόβλημα παραμένει. Και πάλι τα «Ολυμπιακά Ακίνητα ΑΕ» δια μέσου τηλεφωνημάτων, διαβεβαίωσαν προφορικά τον ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ. ότι επιτέλους το πρόβλημα αντιμετωπίστηκε. Όμως, από αυτοψία που διενέργησε ο ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ. στις 11/10/2006 διαπίστωσε ότι τίποτα δεν έχει αποκατασταθεί, η περίφραξη παραμένει κατεστραμμένη και η μεγαλύτερη ποσότητα του νερού εξακολουθεί να ρέει παρανόμως προς τη θάλασσα, έχοντας πλέον οδηγήσει τον υγρότοπο σε απελπιστική κατάσταση.

Σημειωτέον ότι σύμφωνα με τους όρους δ16 και δ25 της με Α.Π.οίκ. 110107/21-9-2000 Κοινής Απόφασης «Έγκριση περιβαλλοντικών όρων για το έργο «Ολυμπιακό Κέντρο Κωπηλασίας» που βρίσκεται στην περιοχή Σχοινιά Μαραθώνα Ν. Ανατ. Αττικής» «δεν επιτρέπεται η απόληψη νερού της πηγής για άλλο εκτός από την λειτουργία του κωπηλατοδρομίου και τη λειτουργία του βιοτόπου» και «δεν επιτρέπεται η χρήση της αποστραγγιστικής τάφρου του ρέματος Μυρτιάς καθώς βέβαια και της Μακαρίας πηγής, για απόληψη νερού για οποιαδήποτε άλλη χρήση (πότισμα κλπ)».

5.2.3 Οι Τοπικές Ιδιοκτησίες και το έργο του ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ.

Βασική εστία εντάσεων για το φορέα, αποτελούν οι οικοδομικοί συνεταιρισμοί της περιοχής. Οικοδομικός Συνεταιρισμός Ελλήνων Δικαστών και Εισαγγελέων, έχει χτίσει πολυτελείς κατοικίες σε έκταση που συνορεύει με το πάρκο, η οποία, σήμερα θα ήταν αδύνατο να οικοδομηθεί (Χατζημπίρος, 2009). Επρόκειτο για δασική έκταση. Πέρα από την περιοχή που έχει ήδη αξιοποιηθεί, ο συνεταιρισμός κατέχει ακόμη χιλιάδες στρέμματα εντός του Εθνικού Πάρκου, δηλαδή το ένα τρίτο του δάσους, μέρος του υγροτόπου και τη χερσόνησο Κυνόσουρα. Η Κυνόσουρα είναι ένα παρθένο μεσογειακό οικοσύστημα, που παραμένει απάτητο, αν και τόσο

κοντά στην Αθήνα. Επιδιώκει να "αξιοποιήσει" τις συγκεκριμένες εκτάσεις για οικοπεδοποίηση. Τη δεκαετία του '80 ο συνεταιρισμός είχε σχεδιάσει μαρίνα στον υγρότοπο και πολυτελή μπανγκαλόους στο δάσος και στην Κυνοσούρα. Αυτό το σχέδιο έχει ανασταλεί αλλά παραμένει σε λανθάνουσα μορφή. Γι' αυτό τον λόγο υπονομεύεται το πάρκο και επιδιώκεται η κατάργησή του. Εντός του πάρκου, μεταξύ δάσους και παραλίας, μισθώνονται ως ταβέρνες 7 αυθαίρετα ακίνητα, ιδιοκτησίας του συνεταιρισμού, που επεκτείνονται κάθε χρόνο, προς το δάσος και προς τον αιγιαλό. Γύρω από τα καταστήματα σταθμεύουν το καλοκαίρι εκατοντάδες Ι.Χ. κάτω από τα δέντρα, παρ' όλο που η είσοδος αυτοκινήτων στο δάσος απαγορεύεται από τη νομοθεσία του πάρκου. Επτά αποφάσεις για την κατεδάφιση αυτών των αυθαίρετων κατασκευών παραμένουν ανεκτέλεστες, αν και το 2006 απορρίφθηκαν οι νομικές προσφυγές. Ο Συνεταιρισμός εξακολουθεί να εισπράττει κανονικά τα μισθώματα από τους επιχειρηματίες, όπως παραδέχεται σε επιστολή του προς τον Φορέα. Εξάλλου, διαμαρτύρεται για την τοποθέτηση μέσα στο πάρκο μειωτήρων ταχύτητας (τα γνωστά σαμαράκια). Ωστόσο, με το Προεδρικό Διάταγμα ίδρυσης του πάρκου, η οδός Σχινιά έχει χαρακτηριστεί ως ήπιας κυκλοφορίας και ο Φορέας καθόρισε ως ανώτατο όριο την ταχύτητα των 30 χιλιομέτρων την ώρα.

Οι μειωτήρες ταχύτητας τοποθετήθηκαν στο Πάρκο μέσω μιας σειράς έργων στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του Φορέα που προβλέπονται από το Π.Δ. της 3.7.2000 (ΦΕΚ Δ' 395), την Κ.Υ.Α. 3247318/31.12.2001 (ΦΕΚ Δ' 1830) και το Π.Δ. της 3.9.2002 (ΦΕΚ Δ' 793). Συγκεκριμένα τα έργα αυτά ήταν έργα ήπιας οδοποιίας (μειωτήρες ταχύτητας (σαμαράκια), μεταλλικά στηθαία (μπάρες), δημιουργία χώρου αναστροφής αυτοκινήτων, ένα γεφυράκι κ.α) και έργα αμιγώς περιβαλλοντικής διαχείρισης (παρατηρητήρια ορνιθοπανίδας, έργα εξυπηρέτησης λουομένων κ.α.). Κάποια από αυτά τα έργα υλοποιήθηκαν εντός ιδιωτικής έκτασης, ένα μέρος της οποίας βρίσκεται εντός των ορίων του Εθνικού Πάρκου.

Κατόπιν αιτήσεως ασφαλιστικών μέτρων για την προστασία της νομής ενώπιον του αρμοδίου Ειρηνοδικείου Μαραθώνα του κυρίου και νομέα της ιδιωτικής αυτής έκτασης, το δικαστήριο, με την 235/2006 απόφασή του, απέρριψε την αίτηση. Το αιτιολογικό ήταν ότι οι ενέργειες του Φορέα Διαχείρισης, καθόσον γίνονται στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του που με σαφήνεια ορίζονται στο νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία του, δεν συνιστούν παράνομες ενέργειες, και έτσι καθιστούν ουσιαστικά αβάσιμη την αίτηση για προστασία της νομής σύμφωνα με το άρθρο 984 ΑΚ. Και αυτό για δύο λόγους (Σηφάκης, 2006): Πρώτον, διότι ούτε οι ενέργειες αυτές είναι αντισυνταγματικές καθόσον περιορίζουν μεν τα εμπράγματα δικαιώματα του κυρίου της έκτασης, αλλά «σέβονται την αρχή της αναλογικότητας του περιορισμού του δικαιώματος της ιδιοκτησίας (άρθρο 17 Σ) προς ικανοποίηση της προστασίας και διαφύλαξης του περιβάλλοντος (άρθρο 24 Σ)». Δεύτερον, διότι το ζήτημα τυχόν αποζημίωσης ή

απαλλοτρίωσης της ιδιοκτησίας του κυρίου, αν κρίνει ότι βλάπτεται ουσιωδώς η χρήση του ακινήτου του, είναι ζήτημα διαφορετικής διαδικασίας και ειδικότερα της προβλεπόμενης από το άρθρο 22 του ν. 1650/86.

Από την ανωτέρω υπόθεση καταδεικνύονται τα ζητήματα που ήδη ανακύπτουν και πρόκειται να ανακύψουν στο μέλλον από τη λειτουργία Φορέων Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, όταν οι περιοχές αυτές καταλαμβάνουν και ιδιωτικές εκτάσεις.

Κατά τα παγίως κριθέντα από το Συμβούλιο της Επικράτειας (βλ. ΣτΕ 695/1986 (Ολ), 2758/1994, 1821/1995, 4950/1995, 3067/2001 κ.α.) η συνταγματική κατοχύρωση και προστασία της ιδιοκτησίας δεν αποκλείει να επιβάλλονται με νόμο περιορισμοί στο περιεχόμενο και την έκταση του δικαιώματος της κυριότητας, εφόσον οι περιορισμοί αυτοί θεσπίζονται με αντικειμενικά κριτήρια χάριν της προστασίας του δημόσιου συμφέροντος, όπως εν προκειμένω η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, και δεν εξαφανίζουν ή δεν καθιστούν αδρανή την ιδιοκτησία σε σχέση με τον προορισμό της. Δεν απαιτείται ούτε προβλέπεται διαδικασία αποζημίωσης ή αναγκαστικής απαλλοτρίωσης πριν ή κατά τη θεσμοθέτηση μίας προστατευόμενης περιοχής όταν εντός της υπάρχουν ιδιωτικές εκτάσεις. Η νομιμότητα της θεσμοθέτησης μίας προστατευόμενης περιοχής δεν μπορεί να αμφισβητηθεί από τη στιγμή που οι θιγόμενοι ιδιοκτήτες μπορούν να αξιώσουν αποζημίωση από το Δημόσιο κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 22 του ν. 1650/86 (βλ. ΣτΕ 2602-4/2005).

Όμως, αξίζει να σημειωθεί, ότι το προβλεπόμενο από το άρθρο 22 παρ. 4 του ν.1650/86 Προεδρικού Διατάγματος, το οποίο θα ορίσει τις λεπτομέρειες εφαρμογής των παραγράφων 1-3 του ίδιου άρθρου που αφορούν τις οικονομικές ρυθμίσεις προς ιδιώτες που θίγονται από χαρακτηρισμό προστατευόμενων περιοχών, για είκοσι χρόνια από την έκδοση του ν. 1650/86 δεν έχει εκδοθεί. Έτσι προβάλλει πλέον επιτακτική η ανάγκη έκδοσής του ενόψει της σταδιακής ολοκλήρωσης του νομοθετικού πλαισίου για τους Φορείς Διαχείρισης των 27 σημαντικότερων προστατευόμενων περιοχών του οικολογικού δικτύου «Φύση 2000», που ως γνωστόν στο σύνολό του καλύπτει περίπου το 18% της χώρας (Σηφάκης, 2006).

Επιπρόσθετα, κρίσιμη για την ουσιαστική λειτουργία των Φορέων Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών θα είναι η με σαφήνεια πρόβλεψη όλων των απαιτούμενων έργων στο ειδικό νομοθετικό πλαίσιο το οποίο θα διέπει τη λειτουργία τους (Σηφάκης, 2006). Αυτό το δεδομένο, χάριν της νομικής ασφάλειας αναφορικά με τους θιγόμενους ιδιώτες ιδιοκτήτες εκτάσεων εντός των ορίων προστατευόμενων περιοχών, από τη μία μεριά θα περιορίσει τη διακριτική ευχέρεια των Φορέων Διαχείρισης αναφορικά με την επιλογή των έργων στη φάση της υλοποίησης του Διαχειριστικού Σχεδίου της προστατευόμενης περιοχής, από την άλλη όμως

θα τους θωρακίσει απέναντι σε ενέργειες ιδιωτών που θεωρούν ότι βλάπτονται από τα έργα αυτά (Σηφάκης, 2006).

Τέλος, επισημαίνεται, ότι έργα για τον περιορισμό του θορύβου και την ασφάλεια των επισκεπτών (μειωτήρες ταχύτητας), την οριοθέτηση της προστατευόμενης περιοχής (μεταλλικά στηθαία), την υποστήριξη του επιστημονικού έργου εντός της προστατευόμενης περιοχής (παρατηρητήρια), και τη διευκόλυνση των επισκεπτών (εξυπηρέτηση λουομένων, γέφυρες), και τα οποία είναι βασικά έργα διαχείρισης μίας προστατευόμενης περιοχής, όπως εν προκειμένω, δύσκολα μπορεί να υποστηριχθεί ότι αντισυνταγματικά θίγουν την αρχή της αναλογικότητας του περιορισμού του δικαιώματος της ιδιοκτησίας (άρθρο 17 Σ) προς ικανοποίηση της προστασίας και διαφύλαξης του περιβάλλοντος (άρθρο 24 Σ), συνεπώς, η με σαφήνεια πρόβλεψή τους στο νομοθετικό πλαίσιο λειτουργίας των Φορέων Διαχείρισης επιβάλλει στους ιδιοκτήτες ιδιωτικών εκτάσεων στις οποίες υλοποιούνται να τα ανεχτούν (Σηφάκης, 2006).

ΜΕΡΟΣ ΣΤ: ΣΥΖΗΤΗΣΗ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

6.1. Γενικά.

Στο κεφάλαιο αυτό, επιχειρείται να εξεταστούν ειδικότερα τα αίτια πίσω από τα προβλήματα που προκύπτουν στη λειτουργία του φορέα καθώς και τρόποι αντιμετώπισης των προβλημάτων αυτών.

6.2. Οι προστατευόμενες περιοχές.

Η σύγχρονη οικολογία, στο ερώτημα τι ακριβώς είναι φύση, η απάντηση είναι μάλλον πολύπλοκη. 2 βασικά ρεύματα προτάσσουν 2 διαφορετικούς τρόπους θεώρησης. Σύμφωνα με τον πρώτο, η φύση είναι ένα αντικείμενο, και συνεπώς η φύση είναι κάτι που μπορεί να αποτελέσει ιδιοκτησία. Σύμφωνα με τον δεύτερο, η φύση είναι μια διαδικασία και συνεπώς η φύση είναι κάτι που δρα (Tjallingii, 2000). Ο πρώτος τρόπος θεώρησης, που αντιμετωπίζει την φύση σαν αντικείμενο, αν και έχει ισχυρή βάση σε θεσμικές δομές, η δυναμική του να αντιμετωπίσει θεμελιώδη ζητήματα είναι μάλλον περιορισμένη. Αντίθετα ο δεύτερος τρόπος είναι πολλά υποσχόμενος όσον αφορά την αντιμετώπιση ζητημάτων αλλά η θεσμική του βάση είναι αδύναμη (Tjallingii, 2000).

Κατά την πρώτη θεώρηση, λοιπόν, η οικολογία συνδέεται με τη φύση των προστατευόμενων περιοχών και ειδών της άγριας φύσης. Οι φυσικές περιοχές αποτελούν αντικείμενα που μπορούν να οριοθετηθούν, να περιφραχτούν, να αγοραστούν και να συντηρηθούν οικονομικά. Συνεπώς στη θεώρηση αυτή η έννοια «φύση», είναι μέρος ενός χωρικά και λειτουργικά διαιρεμένου κόσμου (Tjallingii, 2000).

Κατά τη δεύτερη θεώρηση που θεωρείται και πιο σύγχρονη, δεν αναγνωρίζεται αυτή η διαίρεση του κόσμου. Με άλλα λόγια η δημιουργία νησίδων προστασίας, σε ένα έντονα καλλιεργημένο τοπίο, σε καμία περίπτωση δεν είναι μία βιώσιμη προσέγγιση. Ο βιομηχανικός και αστικός σχεδιασμός και στην πραγματικότητα τόσο ο πολιτισμός όσο και η γεωργία, εργάζονται μαζί με την φύση (Tjallingii, 2000). Με τον όρο σχεδιασμό εννοούμε τη συλλογή και προετοιμασία πληροφοριών ώστε να βοηθήσουν επαρκώς στη λήψη αποφάσεων και τη διακίνηση των πληροφοριών σε όλους τους κοινωνικούς εταίρους (Clark *et al.*, 2000). Η δεύτερη θεώρηση εστιάζει στη φύση των φυσικών διαδικασιών που υποβόσκουν πίσω από την αστική ανάπτυξη αλλά και την ανάπτυξη της υπαίθρου (Hough, 1995).

Αν και θεωρητικά, η δεύτερη θεώρηση φαίνεται να ανταποκρίνεται πληρέστερα στον όρο φύση, στην πράξη η εξάλειψη της πρακτικής των προστατευόμενων περιοχών και η υιοθέτηση ολοκληρωμένων στρατηγικών ανάπτυξης φαντάζει ουτοπική (Χατζημπίρος, 2009). Η εμπειρία

δείχνει ότι είναι απαραίτητο να υπάρχει ιδιαίτερο καθεστώς προστασίας για περιοχές-θύλακες της βιοποικιλότητας (Χατζημπίρος, 2009). Είναι προφανές όμως, ότι η ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο οφείλει να κινηθεί προς την κατεύθυνση μιας ανάπτυξης που συμβαδίζει με την φύση και που ουσιαστικά περιγράφεται στη δεύτερη θεώρηση.

Συνεπώς, στην παρούσα διεθνή κατάσταση, η πρακτική των προστατευόμενων περιοχών αποτελεί αναντικατάστατη στρατηγική προστασίας της βιοποικιλότητας.

6.3. Οι Φορείς Διαχείρισης των Προστατευόμενων περιοχών.

Γίνεται σαφές από την μέχρι τώρα ανάλυση, ότι οι φορείς προστατευόμενων περιοχών αποτελούν ουσιαστικά ένα μόρφωμα που εξυπηρετεί πολλές ανάγκες.

Αφενός η νομική τους μορφή, αυτή του Νομικού Προσώπου Ιδιωτικού Δικαίου, θεωρητικά τους καθιστά ανεξάρτητους σε μεγάλο βαθμό από την κρατική εξουσία. Όμως στην πραγματικότητα είναι εξαρτώμενοι και σε πολύ σημαντικό βαθμό από αυτήν, τη στιγμή που ουσιαστικά δεν μπορούν να εκτελέσουν οι ίδιοι οι Φορείς την εφαρμογή του νόμου στην περιοχή που διαχειρίζονται, αλλά πρέπει να θέσουν το πρόβλημα ενώπιον την αντίστοιχης αρμόδιας αρχής (είτε αυτή είναι το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. είτε η εκάστοτε Διεύθυνση Δασών) και να περιμένουν την εκτέλεση του νόμου. Φυσικά, όπως γίνεται αντιληπτό, η έλλειψη πολιτικής βούλησης, ή η διαφθορά των κρατικών λειτουργών, είναι παράγοντες ικανοί να καταστήσουν το ρόλο των Φορέων Διαχείρισης «διακοσμητικό».

Αφετέρου, ο ρόλος των Φορέων Διαχείρισης τους φέρνει μεταξύ της κρατικής εξουσίας, που επιθυμεί συνήθως να εφαρμόσει πολιτικές που επιβάλλονται από την Ε.Ε., και της τοπικής κοινωνίας στην περιοχή του Πάρκου, η οποία συνήθως αντιμετωπίζει τον Φορέα αρνητικά καθώς η εφαρμογή της πολιτικής της Ε.Ε. συνήθως επιφέρει περιορισμούς στη χρήση γης και απαγορεύσεις. Σε αυτό το πλαίσιο λοιπόν, οι Φορείς Διαχείρισης καλούνται να επιχειρήσουν να εφαρμόσουν στρατηγικές προστασίας της βιοποικιλότητας και βιώσιμης ανάπτυξης, δίχως όμως να μπορούν να επιβλέψουν οι ίδιοι την εφαρμογή του νόμου, που βρίσκεται και πάλι στην αρμοδιότητα της κρατικής εξουσίας. Αναλαμβάνουν, δηλαδή, έναν άχαρο ρόλο να εμφανίζονται μπροστά από κάθε περιβαλλοντικό σχέδιο και μέτρο, ενώ στην πραγματικότητα εναπόκειται ακόμα στη διάθεση της κρατικής εξουσίας, η επιβολή ή όχι των σχεδίων.

Με αυτό τον τρόπο πάντως, η πίεση από την τοπική κοινωνία κατευθύνεται στον Φορέα Διαχείρισης της περιοχής, κι όχι στην κρατική εξουσία. Δηλαδή ο ρόλος του Φορέα είναι ουσιαστικά εκείνος του μεσολαβητή ή αλλιώς ο Φορέας αποτελεί ένα ενδιάμεσο στάδιο στην επικοινωνία τοπικής κοινωνίας-κρατικής εξουσίας που ενδεχομένως να αμβλύνει τις οξείες

αντιδράσεις εκατέρωθεν, καθιστώντας έτσι ευκολότερη την επικοινωνία μεταξύ των 2 αυτών μερών.

6.4. Η περίπτωση του Εθνικού Πάρκου Σχινιά- Μαραθώνα.

Τα πλαίσια δημιουργίας του Εθνικού Πάρκου Σχινιά- Μαραθώνα έχουν την ιδιαιτερότητα ότι ουσιαστικά το Εθνικό Πάρκο αποτέλεσε μια λύση ανάγκης για να μπορέσουν να ξεπεραστούν οι δυσκολίες και να ολοκληρωθεί μέσα στο χρονοδιάγραμμα το έργο του Ολυμπιακού Κωπηλατοδρομίου στην περιοχή του Σχινιά. Λόγω λοιπόν της σημασίας των Ολυμπιακών Αγώνων για την Ελλάδα, κάποιες διαδικασίες επισπεύτηκαν με αποτέλεσμα να γίνουν ημιτελώς. Έτσι η δημόσια διαβούλευση που συνιστάται στο στάδιο του σχεδιασμού με όλους τους κοινωνικούς εταίρους παρόντες πραγματοποιήθηκε βιαστικά και χωρίς ουσιαστικό αποτέλεσμα, οδηγώντας από την αρχή στον σχηματισμό της εντύπωσης ότι το Πάρκο επιβαλλόταν στην περιοχή και οι τοπικοί κοινωνία θα είχε μικρό ρόλο στη λειτουργία του. Αυτό αποτέλεσε ένα πρώτο αρνητικό παράγοντα που ώθησε προς τη δημιουργία αρνητικής στάσης προς τον Φορέα Διαχείρισης του Πάρκου.

Ένας δεύτερος αρνητικός παράγοντας είναι η πληθώρα των περιορισμών στις χρήσεις γης που φέρνει η θέσπιση του Πάρκου για τους κατοίκους της περιοχής. Η περιορισμοί αυτοί σε συνδυασμό με την υψηλή αξία της γης στην περιοχή, ουσιαστικά συνεπάγονται χρηματική ζημία για τους ιδιοκτήτες της περιοχής, κι αυτό είναι φυσικό ότι θα προκαλέσει έντονες αντιδράσεις. Σε κάθε περίπτωση, η κρατική εξουσία οφείλει να αποζημιώσει όλους όσους θίγονται οικονομικά. Εξάλλου επισημαίνεται ότι, θεωρητικά, κάθε δραστηριότητα που ζημιώνει μια καθορισμένη φυσική περιοχή, είναι παράνομη, εκτός κι αν η δραστηριότητα αυτή δικαιολογείται στον βωμό του συμφέροντος μια σημαντικής κοινωνικής υπόθεσης. Στην πράξη, η αρχή αυτή δεν λειτουργεί αποτελεσματικά, καθώς οι συμμετέχοντες στη διαδικασία σχεδιασμού δεν προκαλούνται να αναπτύξουν οικολογική σκέψη αλλά αντίθετα, η διαπραγμάτευση επικεντρώνεται στην έκταση που θα βασιστεί η αποζημίωση (van den Top *et al.*, 1998). Σε κάθε περίπτωση όμως, αντιμετωπίζεται το ενδεχόμενο αποζημίωσης, ακόμα κι αν τα κίνητρα δεν είναι αγνά. Σε τελική ανάλυση, φαντάζει ηθικά δίκαιο και σωστό, από τη στιγμή που η επίσημη κρατική εξουσία αναγνωρίζει την σημασία που έχει για το σύνολο της χώρας, η προστασία κάποιων εκτάσεων, να μην μετατεθεί το κόστος αυτής της προστασίας σε συγκεκριμένη μόνο ομάδα του πληθυσμού, αλλά στο σύνολο του πληθυσμού της χώρας, μέσω του κρατικού προϋπολογισμού.

6.5. Τα δικαιώματα της γης.

Το ίδιο θέμα προέκυψε στις Η.Π.Α. τη δεκαετία του 1980, όπου τέθηκε το θέμα των περιορισμών που επέβαλε η κυβέρνηση στην ιδιωτική ιδιοκτησία (Shafer, 1999). Η δημόσια διαμάχη συνεχίστηκε και στην δεκαετία του 1990 με τη μορφή της διαβούλευσης για τα δικαιώματα της ιδιωτικής γης (Shafer, 1999). Η κοινωνική πίεση ενάντια στις ζώνες προστασίας έφτασε σε τέτοιο βαθμό που «κάθε πρόσφατη διακήρυξη σχετική με την άγρια φύση στο δυτικό μέρος της χώρας, περιέχει την καθιερωμένη πλέον απαγόρευση κάθε προστατευτικής ζώνης από το Κογκρέσο» (Knuffke, 1993). Παρατηρήθηκε ιδεολογική σύγκρουση μεταξύ του θεωρητικά κοινωνικού καλού και της χρήσης της ιδιωτικής γης όπως ο καθένας επιθυμεί (Echeverria and Eby, 1995). Ο Caldwell είχε πρώτος προβλέψει την κατάσταση προτείνοντας ότι αν ποτέ η διαχείριση ολόκληρων οικοσυστημάτων γίνει θέμα δημόσιας πολιτικής, τότε θα πρέπει να γίνει δεκτή η πρόταση ότι κάθε έκταση γης είναι σε κάποιο βαθμό δημόσια (Caldwell, 1970). Τελικά το 1986, η Εφορία των Η.Π.Α. εξέδωσε κανονισμό, όπου προσφέρει φοροελαφρύνσεις σε ιδιοκτήτες γης που βρίσκονται δίπλα σε εθνικά πάρκα και που συνεργάζονται σε προγράμματα διατήρησης, Ακόμα πιο πρόσφατα, το 1997, συμπεριλήφθηκε στις φοροαπαλλαγές, όλη η γη σε απόσταση 25 μιλίων από τα εθνικά πάρκα και τις περιοχές άγριας φύσης (Shafer, 1999).

Μια άλλη πρόταση, εκτός των φοροελαφρύνσεων, είναι οι ιδιοκτήτες ιδιωτικής γης να απαλλαχτούν από τους υπερβολικούς κανονισμούς σε αντάλλαγμα με την προστασία των φυσικών οικοσυστημάτων μέσω περιοριστικών συμβολαίων, μεταφορά των δικαιωμάτων ανάπτυξης, και άλλους νομικούς μηχανισμούς που υπάρχουν ήδη στις Η.Π.Α. Οι μηχανισμοί αυτοί εντάσσονται στο ιδεολογικό πεδίο ενός σχετικά νέου όρου, των *ecological economics* (οικολογικά οικονομικά). Σκοπός των *ecological economics* είναι η καλύτερη κατανόηση των σχέσεων μεταξύ φυσικών οικοσυστημάτων και των ανθρώπινων οικονομικών συστημάτων με στόχο την ανάπτυξη αειφορικών πολιτικών (Costanza, 1995). Μερικά στοιχεία των *ecological economics* περιλαμβάνουν : α) τον καθορισμό του κόστους των περιβαλλοντικά επικίνδυνων δραστηριοτήτων, και η χρέωση των δραστηριοτήτων αυτών στις ομάδες που είναι υπεύθυνες για αυτές, ουσιαστικά αυξάνοντας το δημόσια έσοδα μέσω ενός φόρου εξάντλησης φυσικού κεφαλαίου (Costanza and Daly, 1992), β) τη θεσμική αναδιάρθρωση για καλύτερη λειτουργία, σχεδιασμό και πιο ευέλικτους γραφειοκρατικούς οργανισμούς (Costanza, 1995) και γ) τη χρήση ηλεκτρονικών μοντέλων για την κατανόηση των οικονομο-οικολογικών σχέσεων και ακόμα τη δημιουργία ομοφωνίας μεταξύ των κοινωνικών εταίρων (Costanza, 1996).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η περίπτωση της Μ. Βρετανίας, όπου οι ιδιοκτήτες ιδιωτικής γης, πείστηκαν να υπογράψουν συμφωνίες διατήρησης με τα Εθνικά Trust. Οι συμφωνίες αυτές

καθορίζουν ότι η γη δεν θα χτιστεί και δεν θα αλλοιωθεί σημαντικά δίχως τη σύμφωνη γνώμη ιδιοκτήτη και Trust (Phillips, 1979).

Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει και η περίπτωση του Πάρκου Kruger στη Ν. Αφρική, όπου οι τοπικές κοινότητες και η αρχή του Πάρκου πραγματοποιούν από κοινού τη λήψη των αποφάσεων σχετικά με τις χρήσεις γης για τους σκοπούς της διατήρησης. Η πρόκληση στο συγκεκριμένο εγχείρημα, έγκειται στο να παρέχονται ανταλλάγματα χειροπιαστά και επαρκή την τοπική κοινωνία ώστε να ικανοποιούνται τα αιτήματά της (Venter *et al.* 2008).

Συμπερασματικά, λοιπόν, απαιτούνται καινοτόμες μέθοδοι που να επιβραβεύουν τη συνεργασία της τοπικής κοινωνίας στα προγράμματα διατήρησης. Δεν είναι ρεαλιστικό να θεωρούμε ότι οι τοπικές κοινωνίες είναι διατεθειμένες να παραχωρήσουν τη γη τους ή ακόμα και μέρος των δικαιωμάτων τους σε αυτή, στο όνομα της προστασίας τη βιοποικιλότητας, ακόμα και σε περιπτώσεις που οι τελευταίες τίθενται υπέρ τέτοιων ενεργειών. Απαιτείται μια λιγότερη ρομαντική αντιμετώπιση του θέματος. Σαφώς η ενημέρωση και η εκπαίδευση θα βοηθήσουν στην εύρεση κοινά αποδεκτών λύσεων μεταξύ τοπικής κοινωνίας και κρατικής εξουσίας που θα ικανοποιούν όλα τα συμβαλλόμενα μέρη και θα ανταποκρίνονται στην ανέλιξη του επιπέδου ζωής αλλά στην παρούσα χρονική περίοδο δεν είναι εφικτό αυτό να συμβεί χωρίς να υπάρξει κάποια μορφή οικονομική αποζημίωση προς τους ιδιοκτήτες της γης ή έστω κάποιων οικονομικών κινήτρων.

6.6. Η Κατάκλιση του υγροτόπου με νερό.

Όσον αφορά το θέμα με τις εκτάσεις γης που εντοπίζονται εντός του άλλοτε αποξηραμένου υγροτόπου που έχασαν την αξία τους λόγω της κατάκλυσης με νερό του υγροτόπου, είναι προφανές ότι κι εδώ οφείλει κάποια από τις κρατικές αρχές, εκπροσωπώντας το σύνολο της κρατικής εξουσίας να προβεί σε κάποιου είδους αποζημίωση, διασφαλίζοντας με αυτό τον τρόπο το κοινό αίσθημα ασφάλειας και δικαίου απέναντι στην κρατική αρχή. Ενδεχομένως το ΥΠΕΧΩΔΕ να πρέπει να επιληφθεί του συγκεκριμένου θέματος, λαμβάνοντας υπόψη την ελλειπή χρηματοδότηση του ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ. που προφανώς δεν μπορεί να ανταπεξέλθει στο βάρος των αποζημιώσεων.

Στο συγκεκριμένο θέμα, πάντως, ενδιαφέρον παρουσιάζει η έκθεση της Παγκόσμιας Επιτροπής Φραγμάτων (World Commission of Dams, 2000) σχετικά με την κοινωνική αποδοχή σε παρόμοιες περιπτώσεις. Μία από τις 7 στρατηγικές προτεραιότητες σύμφωνα με την WCD, κατά την κατασκευή φραγμάτων, είναι η δημόσια αποδοχή. Η δημόσια αποδοχή των αποφάσεων «κλειδιά» είναι ουσιώδης για ισότιμη και αειφορική ανάπτυξη υδατικών και ενεργειακών πόρων. Η αποδοχή προέρχεται από την αναγνώριση και τη διαφύλαξη των

δικαιωμάτων όλων των ομάδων των ανθρώπων που εμπλέκονται, ιδιαίτερα των ντόπιων, των γυναικών κι άλλων ευπαθών ομάδων. 4 βασικές αρχές πολιτικής είναι:

- α) Αναγνώριση των δικαιωμάτων και αξιολόγηση των ρίσκων
- β) Πρόσβαση στις πληροφορίες, νομική και κάθε είδους υποστήριξη παρέχεται σε όλους τους κοινωνικούς εταίρους
- γ) Οι συμφωνίες διαπραγματεύονται σε ανοικτή και διαφανή διαδικασία που διεξάγεται σε καλή πίστη
- δ) Οργάνωση των κατοίκων σε επίσημα και ανεπίσημα σώματα αντιπροσώπων

Για να είναι κοινωνικά νόμιμα και να παράγουν θετικά και αποτελέσματα με διάρκεια, τα αναπτυξιακά προγράμματα πρέπει να περιλαμβάνουν την ευρύτερη συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων πλευρών. Μια δίκαιη και διαφανής διαδικασία αποφάσεων, βασισμένη στην αναγνώριση και προστασία των δικαιωμάτων, δίνει σε όλους τους κοινωνικούς εταίρους την δυνατότητα να συμμετάσχουν πλήρως στη διαδικασία. Η διαδικασία του σχεδιασμού θα πρέπει αν είναι ευαίσθητη και να λαμβάνει υπόψη κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες και να βρίσκει και να εφαρμόζει μηχανισμούς για να τις αντιμετωπίσει. Η παγκόσμια τάση τόσο σε διεθνές όσο κι εθνικό επίπεδο είναι αυτή της προστασίας των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων πληθυσμών αναγνωρίζοντας τις ιστορικές και συνεχιζόμενες αδικίες που διαπράχθηκαν εναντίον τους και υποστηρίζοντας συγκεκριμένα μέτρα προστασίας τους (World Commission of Dams, 2000). Τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν την ελεύθερη και πληροφορημένη συγκατάθεση των αυτοχθόνων πληθυσμών στα αναπτυξιακά προγράμματα που θα τους επηρεάσουν πριν την εκτέλεσή τους. Για να επιτευχθεί αυτό η συμμετοχή των πληθυσμών αυτών είναι απαραίτητη στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων. Διαπραγματεύσεις που διεξάγονται σε καλή πίστη και οδηγούν σε τελική συμφωνία, εξασφαλίζουν ευρύτερη αποδοχή των αναπτυξιακών πολιτικών και προγραμμάτων.

Ένας σημαντικός όρος, που πρέπει να αναφερθεί εδώ, είναι αυτός της «περιβαλλοντικής διαμεσολάβησης». Είναι μια διαδικασία για να ξεπεραστεί κάποια διαφωνία που έφτασε σε σημείο που δεν υπάρχει άλλη λύση. Γίνεται συνήθως από επαγγελματία διαμεσολαβητή που πρέπει να είναι ουδέτερος. Η λύση πρέπει να βρεθεί από τους πελάτες. Ο διαμεσολαβητής απλά κατευθύνει τη διαδικασία. Κατά το παρελθόν, αρκετά έργα απέτυχαν ως αποτέλεσμα της αντίστασης της τοπικής κοινότητας (SHERPA, 2007).

Η έκθεση του WCD αναφέρεται σε διαδικασίες πριν την εκτέλεση του έργου, κάτι που φαντάζει σωστό. Δεν είναι λογικό να πραγματοποιούνται ευρείας κλίμακας έργα, και μετά την κατασκευή τους, να ζητείται από τους τοπικούς παράγοντες να τα αποδεχτούν, τη στιγμή που η εμπλοκή της τοπικής κοινωνίας υπήρξε ελάχιστη τόσο στη φάση του σχεδιασμού όσο και στη

φάση των διαπραγματεύσεων.. Παρόλα αυτά οι 4 βασικές αρχές πολιτικής που προτείνεται από τον WCD ενδεχομένως να μπορούσαν να εφαρμοστούν σε ένα πρόγραμμα διαπραγματεύσεων μεταγενέστερα του έργου σε μια προσπάθεια άμβλυνσης των αρνητικών αντιδράσεων της τοπικής κοινωνίας μέσω παραχώρησης κάποιων δικαιωμάτων ή/και αρμοδιοτήτων στο συγκεκριμένο έργο. Ας σημειωθεί ότι κατά το παρελθόν, αρκετά έργα απέτυχαν ως αποτέλεσμα της αντίστασης της τοπικής κοινότητας (SHERPA, 2007).

6.7. Η Συμμετοχή.

Σαν συμμετοχή ορίζεται «η διαδικασία μέσω της οποίας οι κοινωνικοί εταίροι επηρεάζουν και παίρνουν μέρος στη διαδικασία των αποφάσεων, στον σχεδιασμό, στην εφαρμογή, στην παρακολούθηση και στην αξιολόγηση των προγραμμάτων και έργων» (Kaosa-ard, 1998). Τα διάφορα επίπεδα συμμετοχής διαχωρίζονται με αρκετούς τρόπους. Ένας πρώτος διαχωρισμός περιλαμβάνει 4 επίπεδα συμμετοχής: συλλογή πληροφοριών, διασπορά πληροφοριών, συμβουλευτική και συμμετοχή (Kaosa-ard, M. 1998). Ένας δεύτερος, πιο λεπτομερής διαχωρισμός περιλαμβάνει 7 επίπεδα συμμετοχής: παθητική συμμετοχή, συμμετοχή στην προσφορά πληροφοριών, συμμετοχή μέσω συμβουλευτικής, συμμετοχή για υλικά αγαθά, λειτουργική συμμετοχή, διαδραστική συμμετοχή, θεσμοθετημένη συμμετοχή (Pretty, 1995). Όργανα για την δημόσια συμμετοχή αποτελούν: έγγραφα κείμενα, ενημερωτικές συναντήσεις, δημόσιες ακροάσεις, συμβουλευτικές επιτροπές, δημόσιοι εθελοντές συμμετοχής, περιβαλλοντική διαχείριση βασισμένη στην τοπική κοινότητα. Η συμμετοχή είναι κάτι σημαντικότερο από τη στείρα προσφορά πληροφοριών κι ενδέχεται να έχει σημαντική επίδραση στο περιεχόμενο του σχεδίου. Ο τοπικός πληθυσμός μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη λήψη αποφάσεων.

Υπάρχουν 2 διαφορετικές αντιλήψεις που προσεγγίζουν την έννοια της συμμετοχής (Cleaver, 1999, Diamond, 2002). Σύμφωνα με την πρώτη, η συμμετοχή είναι ένα μέσο για την βελτίωση των παρεμβάσεων της διοικητικής αρχής, που οδηγεί σε αλλαγές που είναι βιώσιμες και εγκρίνονται από το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού. Κατά την δεύτερη, η συμμετοχή είναι ένας σκοπός, απαραίτητος για απονομή δικαιοσύνης και ενδυνάμωση καταπιεσμένων ομάδων. Η συμμετοχή θεωρείται ότι διευκολύνει την κοινωνική αλλαγή προς όφελος των περιθωριοποιημένων ομάδων. Βάσει αυτών των 2 αντιλήσεων τα προηγούμενα επίπεδα συμμετοχής διαμορφώνονται ως (Borrini-Feyerabend, 1996, Pimbert and Pretty, 1997):

Επίπεδο 1: Ελάχιστη ή Ονομαστική Συμμετοχή, όπου σχεδόν καμία αλληλεπίδραση μεταξύ διοικητικών αρχών και τοπικών κοινωνικών εταίρων δεν λαμβάνει πράξη.

Επίπεδο 2: Ενημερωτική ή Παθητική Συμμετοχή, όπου η λήψη πληροφοριών είναι μονόδρομη αλληλεπίδραση (από την διοικούσα αρχή προς τους τοπικούς κοινωνικούς εταίρους).

Επίπεδο 3: Συλλέγουσα Πληροφορίες ή Ενημερωτική Συμμετοχή, όπου η διοικητική αρχή στρέφεται στην τοπική κοινωνία για συλλογή πληροφοριών.

Επίπεδο 4: Ενεργά Συμβουλευτική ή Δίδουσα γνώμες/απόψεις Συμμετοχή, είναι μια αλληλεπίδραση με ενεργή ανταλλαγή γνώμων και απόψεων. Οι αποφάσεις λαμβάνονται από την διαχειριστική αρχή μόνο.

Επίπεδο 5: Διαπραγματεύση ή ενεργή/λειτουργική Συμμετοχή, όπου οι κοινωνικοί εταίροι λαμβάνουν σε κάποιο βαθμό μέρος στη λήψη αποφάσεων.

Επίπεδο 6: Κατανομή αρμοδιοτήτων ή διαδραστική Συμμετοχή, όπου οι τοπικοί παράγοντες συμπεριλαμβάνονται σε επίσημα όργανα που λαμβάνουν αποφάσεις και συνεδριάζουν σε τακτική βάση.

Επίπεδο 7: Μεταφορά των αρμοδιοτήτων ή αναλαμβάνουσα την ευθύνη Συμμετοχή, όπου οι τοπικοί κοινωνικοί εταίροι αναλαμβάνουν βασική διαχειριστική ευθύνη.

Στις προστατευόμενες περιοχές παρατηρούνται 2 προσεγγίσεις σχετικές με τη συμμετοχή. Ολοκληρωμένη διατήρηση και πρωτοβουλίες ανάπτυξης στις προστατευτικές ζώνες που περιβάλλουν προστατευόμενες περιοχές είναι σχεδιασμένες να μειώνουν την επίδραση στον πυρήνα της προστατευόμενης περιοχής, προωθώντας την ανάπτυξη στην περιοχή γύρω από αυτόν (McNeely, 2001, Wells and McShane, 2004). Τα προγράμματα εδώ αποσκοπούν στην αποζημίωση των τοπικών παραγόντων από τους περιορισμούς στην χρήση, την απώλεια εισοδήματος ή άλλες στέρησεις που προκλήθηκαν από την ίδρυση της προστατευόμενης περιοχής (Mannigel, 2007). Η συμμετοχή των τοπικών παραγόντων στον σχεδιασμό και υλοποίηση τέτοιων δραστηριοτήτων, κρίνεται ουσιώδης στην μακροχρόνια επιτυχία τους (O' Riordan, 2002). Η δεύτερη προσέγγιση της συμμετοχής στη διαχείριση προστατευόμενων περιοχών, γίνεται μέσω των συμβουλίων των προστατευόμενων περιοχών ή των συμφωνιών από τις διαπραγματεύσεις με τους τοπικούς κοινωνικούς εταίρους ή και με τους κατοίκους της προστατευτικής ζώνης (Mannigel, 2007). Η διαδικασία της συμμετοχής ενδιαφέρει κι επιδιώκεται, τόσο από τους τοπικούς κοινωνικούς εταίρους όσο και από τις διαχειριστικές αρχές, καθώς εξασφαλίζει τη μακροχρόνια διατήρηση της περιοχής που αφορά άμεσα και την τοπική κοινωνία (Mannigel, 2007, Rao *et al.*, 2003).

Οι παράγοντες που επηρεάζουν την συμμετοχή κατατάσσονται σε 4 κατηγορίες: ατομικοί, κοινωνικοπολιτιστικοί, θεσμικοί και λογιστικοί (Mannigel, 2007). Οι διαφορετικές μορφές διοίκησης των προστατευόμενων περιοχών δεν φαίνεται να επηρεάζουν, πάντως, τις αντιλήψεις των κατοίκων (Mannigel, 2007). Είναι συχνό φαινόμενο στις προστατευόμενες περιοχές, η

συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών να είναι ανύπαρκτη από τον διαχειριστικό σχεδιασμό (IUCN, 1993, Maikhuri *et al.*, 2000a). Αυτό μπορεί να οφείλεται στο ότι η διαχειριστική αρχή απέτυχε να κατανοήσει τις φιλοδοξίες και τις αντιλήψεις των κατοίκων της περιοχής (Rao *et al.*, 2003). Τα καθιερωμένα στερεότυπα, η ανεπαρκής πληροφόρηση και η χαμηλή θεσμική αναγνώριση αναφέρονται ως παραδείγματα αρνητικής επιρροής (Mannigel, 2007). Οι αναπτυσσόμενες δυνάμεις της αγοράς επηρεάζουν κι αλλάζουν τα κοινωνικο-πολιτικά δεδομένα, αλλάζοντας τον τρόπο ζωής των κατοίκων και συνεπώς τις απαιτήσεις τους από τις φυσικές πηγές (Rao *et al.*, 2003). Εξαιτίας αυτής της ταχείας εξέλιξης, τα διαχειριστικά σχέδια συχνά δεν μπορούν να ανταποκριθούν στην πραγματικότητα (Rao *et al.*, 2003). Ως απάντηση στο φαινόμενο αυτό, προτείνεται η υιοθέτηση διαχειριστικών πρακτικών που δεν αλλάζουν μόνιμα την περιοχή, ώστε να είναι πιο ευέλικτα στις ταχέως μεταβαλλόμενες ανθρώπινες απαιτήσεις (Venter *et al.*, 2007). Ακόμα, η απομακρυσμένη φυσική παρουσία των αρχών διαχείρισης, μακριά από τον τόπο διαχείρισης (κάτι που συνέβαινε και στην περίπτωση του ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ.), μειώνει ακόμα περισσότερο την αλληλεπίδραση τοπικής κοινωνίας – διαχειριστικής αρχής, επιτείνοντας το πρόβλημα (Rao *et al.*, 2003). Η γνώση της τοπικής κοινωνίας και οι προσωπικές σχέσεις είναι πολύ σημαντικές, ειδικά στην αρχή της διαδικασίας των διαπραγματεύσεων, όπου κυριαρχεί η έλλειψη εμπιστοσύνης, δείχνοντας το ρόλο που διαδραματίζει η φυσική παρουσία των αρχών διαχείρισης στην ευρύτερη περιοχή (Mannigel, 2007). Κρίνεται συνεπώς, ως σημαντική παράμετρος η φυσική απουσία του ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ. από το Εθνικό Πάρκο που σίγουρα διαδραμάτισε αρνητικό ρόλο στη διαμόρφωση της τωρινής άποψης της τοπικής κοινωνίας απέναντι στο Εθνικό Πάρκο. Σημειώνεται πάντως ότι οι προστατευόμενες περιοχές, δεν μπορούν να υπάρξουν, με κοινωνίες εχθρικές σε αυτές (Maikhuri *et al.*, 2000b, Rao *et al.*, 2002).

ΜΕΡΟΣ Ζ: ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι προστατευόμενες περιοχές σε παγκόσμιο επίπεδο, καταλαμβάνουν σημαντική έκταση του πλανήτη, και επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη ζωή των κατοίκων, τόσο μέσα όσο και γύρω από τις περιοχές αυτές. Η επιστήμη της διατήρησης της φύσης, αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο, πίσω από τη θέσπιση και λειτουργία των περιοχών αυτών, και προσπαθεί να συνδυάσει τη διατήρηση της βιοποικιλότητας με την ανθρώπινη παρουσία και ανάπτυξη.

Στην Ελλάδα, οι προστατευόμενες περιοχές καλύπτονται από ένα νομικό πλαίσιο, που θεωρητικά, φαντάζει πλήρες κι επαρκές. Η χρονική εξέλιξη του νομικού πλαισίου αυτού, επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από τις διεθνείς εξελίξεις και δυστυχώς σε αρκετές περιπτώσεις χαρακτηρίζεται από την τάση άκριτου μιμητισμού, άλλων ευρωπαϊκών συστημάτων, κάτι που προφανώς δημιουργεί δυσκολίες στην εφαρμογή των νόμων αλλά μειώνει επίσης και την αποτελεσματικότητα των συστημάτων διαχείρισης που ακολουθούνται. Συν τοις άλλοις, η Ελλάδα δεν στερείται των προβλημάτων που παρουσιάζονται σε παγκόσμιο επίπεδο, όπως αυτό της έλλειψης συμμετοχής της κοινωνίας, στην προσπάθεια για προστασία.

Στην παρούσα μελέτη, εξετάστηκε το Εθνικό Πάρκο Σχινιά – Μαραθώνα, και ο Φορέας Διαχείρισης που συστάθηκε για τη διαχείρισή του. Εκτός του νομικού πλαισίου που διέπει τον φορέα, εξετάστηκαν τα αποτελέσματα της λειτουργίας του καθώς και οι δυσκολίες και τα προβλήματα που ανέκυψαν. Ιδιαίτερη βάση δόθηκε στις διαμάχες που δημιουργήθηκαν από την ίδρυση του Εθνικού Πάρκου ή και τη δράση του ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ. με την τοπική κοινωνία.

Όσον αφορά το έργο του, αυτό κρίνεται ικανοποιητικό. Τα βιολογικά χαρακτηριστικά του πάρκου διατηρούνται σε μια μέτρια κατάσταση, ενώ στον τομέα των τεχνικών χαρακτηριστικών, παρατηρείται πληθώρα σύγχρονων πρωτοβουλιών όπως π.χ. η προώθηση εναλλακτικών μεθόδων κυκλοφορίας εντός του πάρκου, που συνέβαλαν θετικά στη λειτουργία του πάρκου. Η συνεργασία της ΦΟ.Δ.Ε.ΠΑ.Σ.Μ. με τους υπόλοιπους φορείς, μάλλον προβληματική κρίνεται στο σύνολό της.

Σε γενικές γραμμές οι 2 κύριες εστίες προστριβών του φορέα με την τοπική κοινωνία συνοψίζονται στην χρήση της γης του Εθνικού Πάρκου, και σε έναν υγρότοπο εντός του Πάρκου. Η μεγάλη αξία της γης στην συγκεκριμένη περιοχή και οι περιορισμοί σε αυτή που επιφέρει η ίδρυση του Πάρκου, αποτελούν τη βασική αιτία αρνητικής στάσης από τους κατοίκους της περιοχής. Οι αντιδράσεις της τοπικής κοινωνίας εκδηλώνονται με ήπιες μορφές, όπως αυτή της έλλειψης ενδιαφέροντος και συμμετοχής στα προγράμματα του φορέα αλλά και με πιο ακραίες μορφές, όπως αυτή της δολιοφθοράς, δημιουργώντας έτσι μια πραγματικότητα

αρνητική προς τον Φορέα Διαχείρισης αλλά και το ίδιο το Εθνικό Πάρκο, πραγματικότητα η οποία σε τελική ανάλυση απειλεί την ύπαρξη των 2 παραπάνω θεσμών.

Οι λύσεις που προτείνονται για την εξομάλυνση της κατάστασης, περιλαμβάνουν μέτρα σε αρκετά επίπεδα. Αρχικά τα μέτρα μπορούν να διαχωριστούν σε μέτρα που οφείλουν να παρθούν από την κεντρική εξουσία και σε μέτρα που σχετίζονται με τη δράση των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης. Έπειτα, στο είδος των μέτρων, αυτά μπορούν να αφορούν κάποια υλική αποζημίωση, ή να περιλαμβάνουν μη υλικά μέτρα, όπως π.χ. η εκπαίδευση και η ενημέρωση.

Τέλος, ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στον όρο «συμμετοχή», στα είδη της συμμετοχής που συναντώνται τόσο γενικά, όσο και στην περίπτωση της διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, και στο ρόλο και τη σημασία που μπορεί να διαδραματίσει στην εξομάλυνση καταστάσεων έντασης μεταξύ των διαχειριστικών οργάνων της προστατευόμενης περιοχής και της τοπικής κοινωνίας, ουσιαστικά εξυπηρετώντας τους σκοπούς του φορέα και της προστατευόμενης περιοχής.

ΜΕΡΟΣ Η: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΔΙΕΘΝΗΣ

1. Apostolopoulou, E. and Pantis, J.D. (2009). Conceptual gaps in the national strategy for the implementation of the European Natura 2000 conservation policy in Greece. *Biological Conservation*, 142, 221-237.
2. Beltran, J. (2000). *Indigenous and traditional peoples and protected areas: Principles, guidelines and case studies*. Gland and Cambridge: IUCN and WWF.
3. Borrini-Feyerabend, G. (1996). *Collaborative management of protected areas: Tailoring the approach to the context*. Issues in Social Policy. Gland. Switzerland: IUCN.
4. Brechin, R.S., Wilshusen, P.R., Fortwangler, L.C., West, C.P. (2002). Beyond the square wheel: toward a more comprehensive understanding of biodiversity conservation as social and political process. *Society and Natural Resources*, 15, 41-64.
5. Brosius, J.P., Tsing, A. L., Zerner, C., (2005). *Communities and Conservation: Histories and Politics of Community-based Natural Resource Management*. Altamira Press, Walnut Creek, USA.
6. Buttoud, G. (2000). How can policy take into consideration the “full value” of forests? *Land Use Policy*, 17, 169-175.
7. Caldwell, L. K. (1970). The ecosystem as a criterion for public land policy. *Natural Resources Journal*, 10, 203-220.
8. Catlin, G. (1851). *Illustrations of the manners, customs and conditions of the North American Indians*, Τόμος 1. Reprinted 1965, Ross and Haines, Minneapolis.
9. Chape, S., Harrison, J., Spalding, M. and Lysenko, I. (2005). Measuring the extent and effectiveness of protected areas as an indicator for meeting global biodiversity targets. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 360, 443-455.
10. Chase, T. N., Pielke, R. A., Kittel, T. G. F., Nemani, R. R., Running, S. W. (2000). Simulated impacts of historical land cover changes on global climate in northern winter. *Climate dynamics*, 16, 93-105.
11. Clark, T.W., Mazur, N., Cork, S. J., Dovers, S., Harding, R. (2000). Koala conservation policy process: appraisal and recommendations. *Conservation biology*, 14, 681-690.
12. Cleaver, F. (1999). Paradoxes of participation: Questioning participatory approaches to development. *Journal of International Development*, 11, 597-612.

13. Costanza, R (1995). *Ecological economics: Toward a new transdisciplinary science*. 323-348 in R. L Knight and S. E. Bates (eds.), *A new century of natural resources management*. Island Press, Washington, DC.
14. Costanza, R. (1996). Ecological economics: Reintegrating the study of humans and nature. *Ecological Applications*, 6, 978-990.
15. Costanza, R. and Daly, H. E. (1992). Natural capital bad sustainable development. *Conservation Biology*, 6, 37-46.
16. Dale, V. H., Pearson, S. M., Offerman, H. L., O'Neil, R. V. (1994). Relating patterns of land-use change to faunal biodiversity in the Central Amazon. *Conservation Biology*, 8, 1024-1036.
17. Davey, A.G. (1998). *National system planning for protected areas*. Switzerland and Cambridge, UK: IUCN, Gland.
18. Diamond, N. (2002). *Participatory conservation for protected areas. An annotated Bibliography of selected sources (1996-2001)*. Washington, DC: World Bank.
19. Dudley, N. (2008). *Guidelines for applying Protected Area Management Categories*. Switzerland: IUCN, Gland.
20. Duffey, E. (1982). *National Parks and Reserves in Western Europe* (pp. 262 – 271). London: Macdonald.
21. Echeverria, J. and Eby, R. B. (1995). *Let the people judge*. Island Press, Washington DC.
22. Economidou, E. (1975). La vegetation halophytique de l' Attique et sa protection. *Colloques phytosociologiques*, IV, Lille.
23. Fanariotou, I. (1987). *The potential role of environmental impact assessment in policies for the establishment and operation of protected areas in Greece*. M.Sc. thesis, University of Aberdeen, UK.
24. Goodwin, M. (1998). The governance of rural areas: some emerging research issues and agendas. *Journal of Rural Studies*, 14, 5-12.
25. Gotmark, F. and Nilsson, C. (1992). Criteria used for protection of natural areas in Sweden 1909-1986. *Conservation biology*, 6, 220-231.
26. Hough, M. (1995). *Cities and Natural Process*. Routledge. London.
27. Houghton, R. A., Hackler, J. L., Lawrence, K. T. (1999). The U.S. carbon budget: contributions from land use change. *Science*, 285, 574-578.
28. Islam, K. R., Weil, R. R. (2000). Land use effects on soil quality in a tropical forest ecosystem of Bangladesh. *Agriculture, Ecosystems & Environment*, 79, 9-16.

29. IUCN, (1991). *Protected areas of the world: A review of national systems*, vol. 2 (pp. 182 – 194). Switzerland and Cambridge: IUCN, Gland.
30. IUCN, (1993). *Parks for life*. Report on the IVth world congress on national parks and protected areas. IUCN, Gland, Switzerland.
31. Kaosa-ard, M. (1998). *Towards public participation in Mekong River basin development*. Natural Resources and Environment Program, Thailand Development Research Institute (Bangkok).
32. Kassioumis, K. (1990). Greece. In C.W. Allin (Ed.), *International handbook of national parks and nature reserves* (pp. 157-174). New York: Greenwood press.
33. Kassioumis, K. (1992). *The system of protected areas in Greece. International seminar on national parks and equivalent reserves*. Abruzzo National Park, 14-18 October 1992, Italy.
34. Kassioumis, K. (1994). Nature protection in Greece, legislation, protected areas and administration. *Geotechnic Scientific Issue*, 5, 58-74.
35. Knuffke, D. (1993). Wilderness and the 21st century. *The George Wright Forum*, 10, 20-25.
36. Kristensen, P. (2004). *The DPSIR Framework*. UNEP Headquarters, 27-29 September 2004, Nairobi, Kenya.
37. Larson, J. W. (1974). *National park system plan for Greece*. Athens: OECD.
38. Lazaretos, T. H. (1995). *Legal Protection of Greek wetlands*. Athens: Sakkoula.
39. Loucks, C., Ricketts, T. H., Naidoo, R., Lamoreux, J. and Hoekstra, J. (2008). Explaining the global pattern of protected area coverage: relative importance of vertebrate biodiversity, human activities and agricultural suitability. *Journal of Biogeography*, 35, 1337-1348.
40. Maikhuri, R. K., Nautiyal, S., Rao, K. S., Chandrasekhar, K., Gavali, R and Saxena, K. G. (2000a). Analysis and resolution of protected area people conflicts in Nanda Devi Biosphere Reserve, *Environmental Conservation*, 27, 43-53.
41. Maikhuri, R. K., Rana, U., Rao, K. S., Nautiyal, S. and Saxena, K. G. (2000b). Promoting ecotourism in the buffer zone areas of Nanda Devi Biosphere Reserve: an option to resolve people-policy conflict. *International Journal of Sustainable Development and World Ecology*, 7, 333-342.
42. Mannigel, E. (2007). Integrating Parks and People: How Does Participation Work In Protected Area Management? *Society and Natural Resources*, 21, 498-511.

43. Marsh, G. P. (1874). *The earth as modified by human action*. Scribner, Armstrong, and Co., New York.
44. McNeely, J. A. (2001). Roles for civil society in protected area management: a global perspective on current trends in collaborative management. In *Biological diversity: Balancing interests through adaptive collaborative management*, eds. Buck, L. E., Geisler, C. C., Schelhas, J. and Wollenberg, E. 27-49. Boca Raton, FL: CRC Press.
45. McNeely, J. A., Harrison, J. and Dingwall, P. (1994). *Protecting nature: Regional reviews of protected areas*. Switzerland: IUCN, Gland.
46. Moore, S. A. and Lee, R. G. (1999). Understanding dispute resolution processes for American and Australian public wildlands: Towards a conceptual framework for managers. *Environmental Management*, 23, 453-465.
47. Oglethorpe, D. R. and Miltiadou, D. (2000). Economic valuation of the non-use attributes of a wetland: A case study of the lake Kerkini. *Journal of Environmental Planning and Management*, 43, 755-767.
48. O’Riordan, T. (2002). Protecting beyond the protected. In *Biodiversity, sustainability and human communities protecting beyond the protected*, eds. O’Riordan, T. and Stoll-Kleemann, S., 3-29, Cambridge, UK: University Press.
49. Papageorgiou, K. and Kassioumis, K. (2005). The national park policy context in Greece: Park users’ perspectives of issues in park administration. *Journal for Nature Conservation*, 13, 231-246.
50. Papageorgiou, K. (1996). *An evaluation of the national park system of Greece with particular reference to recreational management in the Vikos-Aoos national park*. Ph.D. thesis, Sheffield University.
51. Pimpert, M. P. and Pretty, J. N. (1997). Parks, people and professionals: putting “participation” into protected areas management. In *Social change and conservation. Environmental politics and impacts on national parks and protected areas*, eds. Ghimire, K. B. and Pimbert, M. P., 297-300. London: Earthscan.
52. Phillips, R. A. J. (1979). *The heritage approach*. The Canadian national parks: Today and tomorrow. Conference II: Ten years later. University of Waterloo, Waterloo, Ontario.
53. Pretty, J. (1995). Participatory learning for sustainable agriculture. *World Development*, 23, 8, 1247-1263.

54. Rao, K. S., Makhuri, R. K., Nautiyal, S. and Saxena, K. G. (2002). Crop damage and livestock depredation by wildlife: a case study from Nanda Devi Biosphere Reserve, India. *Journal of Environmental Management*, 66, 317-327.
55. Rao, K. S., Maikhuri, R. K., Saxena, K.G. (2003). Local Peoples' Knowledge, Aptitude and Perceptions of Planning and Management Issues in Nanda Devi Biosphere Reserve, India. *Environmental Management*, 31, 168-181.
56. Schneider, I. E. and Burnett, G. W. (2000). Protected area management in Jordan. *Environmental Management*, 25, 241-246.
57. Scoullou, M. (1991). Parks and nature reserves. In Doctor (Ed.), *The state of the Greek environment* (pp.28-31). European Environmental Yearbook, Athens.
58. Shafer, C.L. (1999). US National Buffer Zones: Historical, Scientific, Social and Legal Aspects. *Environmental Management*, 23, 49-73.
59. SHERPA (Small Hydro Energy Efficient Promotion Campaign Action) (2007). *Report on mechanism of social engineering*.
60. Tjallingii, S. P. (2000). Ecology on the edge: Landscape and ecology between town and country. *Landscape and Urban Planning*, 48, 103-119.
61. Troumbis, A. (1995). Ecological networks in Greece. *Landschap*, 95, 51-62.
62. van den Top, I. M., Kuindersma, W., Niemeijer, C., Oost, L. (1998). *Space for Compensation of Nature*, IBN-report 396, Institute for Forestry and Nature research, Wageningen.
63. Venter, F. J., Naiman, R. J., Biggs, H. C. and Pienaar, D. J. (2008). The Evolution of Conservation Management Philosophy: Science, Environmental Change and Social Adjustments in Kruger National Park. *Ecosystems*, 11, 173-192.
64. Vitousek, P. M., Mooney, H. A., Lunchenko, J., Melilo, J. M. (1997). Human domination of earth's ecosystems. *Science*, 277, 494-499.
65. Wells, M. P. and McShane, T. O. (2004). Integrating protected area management with local needs and aspirations. *AMBIO*, 33, 513-519.
66. World Commission of Dams (2000). *Dams and Development: A New framework for Decision-Making*.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

1. 4^ο Συνέδριο ΠΕΕΚΠΕ (Πανελλήνια Ένωση Εκπαιδευτικών για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση), Ναύπλιο 12-14/ 12/2008.

2. Βώκου, Δ. (2007). «Ποιος θα προστατέψει τους Φορείς Διαχείρισης Προστατευομένων Περιοχών;» (Φεβρουάριος 2007), (<http://www.nomosphysics.org.gr/>).
3. Γκαϊτίλιχ, Μ. και Φ. Δραγούμης (1985). Η οικολογική αξία μικρών υγροτόπων, *Δελτίο Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας*, τ. 2.
4. Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία: Δίκτυο Παρακολούθησης Σημαντικών Περιοχών για τα Πουλιά στην Ελλάδα. Η Κατάσταση των ΣΕΠΠΕ 2006. Οκτώβριος 2007.
http://www.ornithologiki.gr/docs/iba/IBA_caretakers_report_2006.pdf
5. ENVECO, (2000). *Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων Ολυμπιακού Κέντρου Κωπηλασίας και Κανό στο Σχινιά Μαραθώνα*, Οργανωτική Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων ΑΘΗΝΑ 2004, Αθήνα.
6. Καρανδεινός, Μ. (1992). *Το Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Σπονδυλοζώων της Ελλάδας*. Ελληνική Ζωολογική Εταιρεία - Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Αθήνα.
7. Κουμαντάκης, Ι., Γεωργάλας Λ., Μορφόπουλος Ζ. (1993). “Ποιοτική υποβάθμιση υπόγειων νερών πεδιάδας Μαραθώνα και τάσεις διαφοροποίησής της. 2ο Συνέδριο Υδρογεωλογίας, Πάτρα.
8. Λύκος, Β. (2005). «*Η σύνδεση της βιώσιμης ανάπτυξης με την τοπική κοινωνία: Το πρόγραμμα Natura 2000*» (Ιανουάριος 2005), (<http://www.nomosphysics.org.gr/>).
9. Μορφόπουλος, Ζ. (1985). *Υδρογεωλογική μελέτη περιοχής Μαραθώνα - Ν. Μάκρης*, Υπ. Γεωργίας.
10. Μπρόφας, Γ. και Γ. Καρέτσος (1992). Συμβολή στη διερεύνηση της οικολογίας του Σχινιά-Μαραθώνα. *Γεωτεχνικά Επιστημονικά Θέματα*, τόμος 3, τ. 1.
11. Σηφάκης, Α. (2006). Πραγματοποίηση έργων από τον Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Σχοινιά - Μαραθώνα εντός του Εθνικού Πάρκου. Σχόλιο στην απόφαση Ειρ. Μαραθώνος 235/2006, *Περιβάλλον και Δίκαιο*, τ. 2006, 405.
12. Σφήκας, Γ. (1995). Η πανίδα του Μαραθώνα, *Δρομέας*, τ. 6.
13. ΦΙΛΟΤΗΣ, (2003). *Τράπεζα Στοιχείων για την Ελληνική Φύση* (www.itia.ntua.gr/filotis). Ε.Μ.Π. Αθήνα.
14. Χατζημπίρος, Κ. (1995). Αξιολόγηση και κατάταξη των σημαντικών βιοτόπων της Ελλάδας με κριτήριο τα απειλούμενα είδη χλωρίδας και πανίδας. *Πρακτικά 4ου Συνεδρίου Περιβαλλοντικής Επιστήμης και Τεχνολογίας*, τόμος Α, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Μυτιλήνη.
15. Χατζημπίρος, Κ. (2006). Παράκτιο Πάρκο Σχινιά Μαραθώνα.
http://courses.arch.ntua.gr/fsr/127678/SCHIN_syn_akt9.pdf.
16. Χατζημπίρος, (2009). Προσωπική Συνέντευξη στις 23/10/2009.

17. www.wwf.gr
18. www.minenv.gr

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

1. Άρθρο 17 του Συντάγματος.
2. Άρθρο 24 του Συντάγματος.
3. Άρθρο 3, Ν. 996/71 (ΦΕΚ Α' 192, 30/09-06/10/1971)
4. Άρθρα 15-17, Ν. 2742/99 (ΦΕΚ Α' 207, 07/10/1999)
5. Άρθρο 21, Ν. 1650/86 (ΦΕΚ Α' 160, 15-16/10/1986).
6. Αστικός Κώδικας Άρθρο 984.
7. Κ.Υ.Α. 110107-ΕΥΠΕ/21.09.2000.
8. Κ.Υ.Α. 3247318/31.12.2001 (ΦΕΚ Δ' 1830).
9. Οδηγία 79/409/ΕΟΚ «Περί της διατηρήσεως των άγριων πτηνών» ΕΕΕΚ 103/25-04-1979.
10. Οδηγία 92/43/ΕΟΚ «Για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας» ΕΕΕΚ 206/22-07-1992.
11. ΠΔ 22.6 – 3.7.2000 / ΦΕΚ Δ' 395.
12. ΠΔ 13.9.2002 / ΦΕΚ Δ' 793.

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

1. 695/1986 (Ολομ.) ΣτΕ.
2. 2758/1994 ΣτΕ.
3. 1821/1995 ΣτΕ.
4. 4950/1995 ΣτΕ.
5. 3067/2001 ΣτΕ.
6. 1457-58/2004 ΣτΕ.
7. 2248-53/2004 ΣτΕ.
8. 2602-4/2005 ΣτΕ.
9. 235/2006 ΕιρΜαραθ.